

Zwakte als kracht. Religieus sociaal-
maatschappelijke activiteiten in prachtwijken.

Een kwalitatief onderzoek in zes steden.

Rapport nr. 592

december 2009

drs. Sylvia Grevel

Kaski
onderzoek en advies over religie en samenleving

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen
Postbus 6656
6503 GD Nijmegen
tel. 024-365 35 31

www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl

Inhoudsopgave

1	Onderzoek	5
1.1	Vraagstelling en opzet	5
1.2	Uitwerking en opzet	8
1.3	Rapportage.....	10
2	Almere.....	11
2.1	Religieuze organisaties.....	11
2.2	Wijkgerichte activiteiten.....	12
2.3	Contacten en samenwerking.....	14
2.4	Stimulerende en belemmerende factoren.....	15
2.5	Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan.....	17
2.6	Financiering.....	17
3	Rotterdam	19
3.1	Religieuze organisaties.....	19
3.2	Wijkgerichte activiteiten.....	22
3.3	Contacten en samenwerking.....	26
3.4	Stimulerende en belemmerende factoren.....	26
3.5	Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan.....	28
3.6	Financiering.....	28
4	Nijmegen.....	29
4.1	Religieuze organisaties.....	29
4.2	Wijkgerichte activiteiten.....	29
4.3	Contacten en samenwerking.....	30
4.4	Stimulerende en belemmerende factoren.....	31
4.5	Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan.....	32
4.6	Financiering.....	32
5	Deventer.....	33
5.1	Religieuze organisaties.....	33
5.2	Wijkgerichte activiteiten.....	33
5.3	Contacten en samenwerking.....	36
5.4	Stimulerende en belemmerende factoren.....	36
5.5	Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan.....	39
5.6	Financiering.....	39
6	Groningen	41
6.1	Religieuze organisaties.....	41
6.2	Wijkgerichte activiteiten.....	42
6.3	Contacten en samenwerking.....	44
6.4	Stimulerende en belemmerende factoren.....	44

6.5	Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan.....	45
6.6	Financiering.....	45
7	Utrecht	47
7.1	Religieuze organisaties.....	47
7.2	Wijkgerichte activiteiten.....	49
7.3	Contacten en samenwerking.....	51
7.4	Stimulerende en belemmerende factoren.....	52
7.5	Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan.....	54
7.6	Financiering.....	54
8	Conclusies	57
8.1	Onderzoeksresultaten	57
8.2	Conclusies	66
	Literatuurlijst.....	69

1 Onderzoek

1.1 Vraagstelling en opzet

1.1.1 Inleiding

Op verzoek van de afdeling Binnenlands Diaconaat van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk (PKN) - Kerk in Actie - heeft het Kaski een onderzoek verricht naar religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten in twaalf prachtwijken in zes steden.

Ons land telt ongeveer honderd wijken waar achterstanden zijn en waar bewoners moeite hebben hun situatie te verbeteren. Samen met bewoners werkt het Ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer hier op meerdere fronten aan de verbetering van de leefbaarheid.

Veertig wijken waar de problemen het grootst zijn, krijgen extra aandacht. En dat vooral op het gebied van wonen, werken, leren, integreren en veiligheid. Ook voor de andere wijken – de zogenoemde 40plus wijken – is er een budget beschikbaar om de problemen aan te pakken en de wijk te verbeteren.

Het onderzoek richt zich op 12 van de 40 aandachtswijken.¹

Het onderzoek vormt een verdieping en verbreding van het onderzoek dat het Kaski als pilot in de zomer van 2007 heeft uitgevoerd in opdracht van de NCRV en Kerk in Actie met als titel ‘Geloven in Klarendal’ (Grevel, 2007).

De uitkomsten van het onderzoek waren specifiek voor de Protestantse Kerk samengevat als volgt:

“De activiteiten van de Protestantse Gemeente Arnhem in de wijk Klarendal zijn in vergelijking met de grote steden in het westen van het land minimaal. In de meeste (grotere) steden zijn er volgens de deskundigen uitdrukkelijk meer activiteiten. In vergelijking met andere middelgrote tot kleine steden, die niet in de Randstad zijn gelegen, is de situatie vergelijkbaar. Met betrekking tot de samenwerking tussen religieuze instellingen en de burgerlijke overheid is de situatie in Klarendal mogelijk een uitzondering in de negatieve zin.

De samenwerking tussen de overheid en religieuze instellingen in Klarendal laat in vergelijking met de situaties zoals de deskundigen bij de toetsing beschreven een negatief beeld zien. Er is nauwelijks tot geen samenwerking met de overheid op gemeente- en wijkniveau. De kloof wordt door geen van de partijen overbrugd.”

---

¹ In het onderzoek wordt de term prachtwijk gehanteerd.

Wat de algemene conclusies betreft, eindigde het rapport met de volgende samenvatting:

“Het ontbreekt in Klarendal aan enkele structurele voorwaarden voor religieus ‘activisme’. De multiculturele samenleving is in het westen van Nederland verder ontwikkeld en de kerken hebben op de toenemende multiculturaliteit en multireligiositeit moeten reageren. In de tweede plaats, samenhangend met punt één, is er weinig samenwerking met de lokale overheid. Als de structurele voorwaarden ontbreken worden activiteiten afhankelijk van accidentele factoren.

Religieuze organisaties in Klarendal zijn, minus de genoemde uitzonderingen, weinig gericht op samenwerking met elkaar en met de plaatselijke overheid.”

Kerk in Actie vindt het belangrijk om in haar diaconale beleid aandacht te besteden aan de problemen in wijken en de rol die (m.n. protestantse) gemeentes en andere religieuze instellingen kunnen spelen ter verbetering van die problemen. Het is daartoe belangrijk inzicht te hebben in de activiteiten van religieuze instellingen op bredere schaal. Daarnaast is er behoefte aan beleidsaanbevelingen om de maatschappelijke activiteiten in wijken te verbeteren.

Het doel van het hier gerapporteerde onderzoek is tweeledig:

- vergroten van de betrokkenheid en activiteiten van de protestantse gemeenten op de leefbaarheid in achterstandswijken middels beleidsaanbevelingen,
- inzicht krijgen in de wijkgerichte activiteiten van protestantse gemeenten om weldoordacht prioriteiten te kunnen stellen in relatie tot beschikbare financiële middelen.

1.1.2 Onderzoeksvragen

1. Welke religieuze organisaties zijn in de geselecteerde wijken actief op het gebied van sociaal-maatschappelijke thema's?

De eerste onderzoeksvraag die per wijk is beantwoord, is die naar de aanwezigheid van religieuze organisaties in de geselecteerde prachtwijken. Eerst is gezocht naar de aanwezigheid van religieuze organisaties, daarna is geïnventariseerd welke organisaties er actief zijn voor de wijken. Het criterium dat hierbij is gehanteerd is het antwoord op de vraag of men speciale activiteiten ontwikkelt voor de wijk en haar bewoners.

2. Welke wijkgerichte activiteiten vinden er vanuit religieuze organisaties plaats? Welke op het gebied van jongeren en in het bijzonder?

Voorts is er een nauwkeurige inventarisatie gemaakt van de wijkgerichte activiteiten door middel van diepte-interviews bij 31 religieuze organisaties. Er is speciaal aandacht besteed aan de activiteiten voor jongeren. Daarbij is ook gevraagd naar

de interne visie op de bijdrage die men levert, of wil leveren, aan de wijk. De interviewvraag luidde: ‘Wat is naar uw eigen mening de belangrijkste bijdrage van uw organisatie aan de wijk waarin u actief bent?’

3. *Welke (religieuze) organisaties werken samen, of hebben contact, ten behoeve van de wijk?*

In het onderzoek is gevraagd naar de partijen waar men mee samenwerkt, onderverdeeld in 4 categorieën:

- religieuze organisaties (o.a. kerken, moskeeën, andere religieuze organisaties);
- welzijn- en hulpverleningsorganisaties (o.a. maatschappelijk werk, opbouwwerk, sociaal cultureel werk, speeltuincommissies);
- wijkgerichte organisaties (o.a. wijkplatform, wijknetwerken, wijkagent, bewonersorganisaties);
- lokale overheid (o.a. wethouders, wijkmanagers).

4. *Wat zijn stimulerende en belemmerende factoren?*

Een van de belangrijke onderzoeksvragen van het onderzoek is die naar de factoren die meewerken of tegenwerken bij de uitvoering van diaconale activiteiten in prachtwijken. Er is gevraagd naar interne en externe factoren die van invloed zijn op de mogelijkheden van een religieuze organisatie om sociaal-maatschappelijk actief te kunnen zijn.

5. *In hoeverre zijn religieuze organisaties bekend met het Charter en de Wijkactieplannen. Wordt er gebruik gemaakt van lokale overheidsfinanciering? In welke gevallen wordt er gebruik van gemaakt? Wanneer wordt er geen gebruik van gemaakt?*

Om een impuls te kunnen geven tot de verbetering van de leefbaarheid in prachtwijken is door de overheid onderzoek gedaan naar de situatie in prachtwijken en de mogelijkheden om de problemen op te lossen. Deze resultaten zijn beschreven in de zogeheten Wijkactieplannen. Eveneens zijn er afspraken gemaakt tussen de landelijke overheid en lokale gemeenten om deze Wijkactieplannen uit te voeren. Deze overeenkomsten zijn opgenomen in een Charter, waarbij concrete afspraken zijn beschreven tussen de verschillende partijen die betrokken zijn bij de hervorming van achterstandswijken naar prachtwijken.

In dit onderhavige onderzoek is gevraagd naar de bekendheid met deze protocollen en de betrokkenheid van de religieuze organisaties bij het opstellen daarvan. Voorts is gevraagd naar de mate waarin er gebruik gemaakt wordt van beschikbare financiële middelen vanuit de overheid.

1.2 Uitwerking en opzet

1.2.1 *Methode van onderzoek*

Voor de uitvoering van dit onderzoek is gebruik gemaakt van twee methoden: het samenstellen van een religieus-sociale kaart en het afnemen van diepte-interviews. Een religieus-sociale kaart is een inventarisatie van aanwezige religieuze organisaties in een bepaald gebied – een wijk een dorp of een stad, een kerk of protestantse gemeente enz. Daarna inventariseert men de activiteiten van die organisaties en maakt men een overzicht van de eventuele samenwerking: een netwerkanalyse². Hierdoor kan de vraag worden beantwoord hoe, in dit geval, de Protestantse Kerk opereert in relatie tot andere religieuze organisaties.

Om informatie te krijgen over de activiteiten, inzet, opbrengst en financiering van de individuele religieuze organisaties zijn diepte-interviews afgenomen. Per stad is er uitvoerig gesproken met sleutelfiguren. In het totaal zijn er - zoals van te voren is overeengekomen - 31 face-to-face interviews afgenomen. Daarbij zijn in drie steden telefonische interviews afgenomen met wijkmanagers.

De selectie van de respondenten voor diepte-interviews is tot stand gekomen op basis van een vooronderzoek naar de persoon in de betreffende religieuze organisatie die de meeste informatie kon verschaffen over de activiteiten van de organisaties. Binnen deze groep contactpersonen is ook specifiek gezocht naar een persoon die het beste op de hoogte was van het hele scala aan activiteiten van religieuze organisaties in de stad. Deze persoon kan tevens fungeren voor een extra controle op de juistheid en volledigheid van de geïnventariseerde gegevens (member-check).

Er is geprobeerd een evenwichtige verdeling te maken in de steden tussen de verschillende christelijke denominaties en enkele moslimorganisaties. Het eerste criterium was uiteraard steeds of men actief was in de wijk. Toch is er in enkele gevallen ook voor gekozen een interview af te nemen met organisaties die niet overduidelijk actief waren in de wijk. Het doel van deze interviews was te zorgen voor vergelijkend materiaal om een inschatting te kunnen maken van de waarde die de activiteiten van andere organisaties heeft.

Van een aantal organisaties is het niet bekend of men activiteiten heeft die op de wijk gericht zijn (35 van de 108). Een aantal organisaties heeft niet gereageerd op het verzoek om mee te werken aan het onderzoek, een ander deel heeft aangegeven niet te willen meewerken. Met een klein aantal organisaties in Rotterdam is geen contact gezocht. Dit hangt samen met de veronderstelling dat een grote groep van deze religieuze organisaties met name gericht zullen zijn op de ondersteuning aan de eigen gemeenschap en niet op de wijk waarin zij, vaak toevallig,

---

² Sylvia Grevel - in (Boekenoogen, 2009, pp. 99-105)

zijn gehuisvest. Daarnaast was de beschikbare tijd beperkt en zijn sommige organisaties moeilijk bereikbaar.

Selectie van de steden:

Ten eerste is er van zes wijken in drie steden een religieus-sociale kaart samengesteld. Hiertoe is gebruik gemaakt van gemeentegidsen, internet en telefonische interviews. In de overige drie steden zijn de religieus-sociale kaarten geactualiseerd die in eerder onderzoek zijn gemaakt.

De wijken waarop het onderzoek zich heeft toegespitst, waren:

- Almere: Bouwmeesterbuurt en Stedenwijk
- Rotterdam: West, Bergpolder, Vreewijk en de Zuidelijke Tuinsteden
- Nijmegen: Hatert
- Deventer: Rivierenwijk
- Groningen: de Hoogte en Korrewegwijk
- Utrecht: Kanaleneiland en Ondiep

De selectie van de krachtwijken is gebeurd op basis van bekende gegevens van het Ministerie van VROM. Bij de keuze hebben we ons laten leiden door het uitgangspunt het onderzoek niet te beperken tot de Randstad, maar ook niet in de Randstad gelegen middelkleine steden in het onderzoek te betrekken. Er is bij de selectie ook rekening gehouden met eventuele speciale interesse in een stad vanuit de opdrachtgever.

Voor de afbakening van de prachtwijken, relevant voor de inventarisatie van de religieuze organisaties, is de indeling op basis van postcodes gehanteerd. Hiermee is eveneens het criterium van het Ministerie gevolgd.

1.2.2 Respondenten

Het doel van dit onderzoek is om een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van relevante religieuze organisaties in de geselecteerde wijken of aangrenzende gebieden, en een overzicht te presenteren van hun betrokkenheid en activiteiten aldaar. Het onderzoek richt zich op religieuze organisaties die actief betrokken zijn op de wijksamenleving en die een bijdrage van enige omvang leveren aan het sociale welzijn van de bewoners (56 van de 108 organisaties). Incidentele activiteiten of activiteiten die slechts als nevendoeel een maatschappelijke bijdrage aan de wijk leveren, zijn niet meegenomen. Een specifieke focus ligt op de activiteiten van Protestantse Gemeenten binnen de wijken.

De gerapporteerde onderzoeksgegevens zijn een weergave van de feitelijke situatie zoals die op dat moment is in de religieuze organisaties. Eventuele plannen voor activiteiten in de (nabije) toekomst zijn niet opgenomen. Evenmin activitei-

ten die langer dan een jaar gelden zijn. Dit kan betekenen dat er een (summier) verschil zit in de situatie tussen het moment van interviewen en het moment van het publiceren van de rapportage.

1.3 Rapportage

De rapportage van het onderzoek volgt de onderzoeksvragen en wordt per stad beschreven, in de hoofdstukken 2 tot en met 7. Aan het einde van het rapport, in hoofdstuk 8, worden samenvattende conclusies gegeven.

2 Almere

2.1 Religieuze organisaties

Het merendeel van de religieuze organisaties die zich in de geselecteerde wijken bevinden hebben de stad als werkgebied. Toch is er een aantal religieuze organisaties dat zich specifiek voor de inwoners van de prachtwijken inzet.

De grootste rol voor diaconale activiteiten in de geselecteerde prachtwijken hebben het Diaconaal Centrum van de Protestantse Gemeente (DC-PGA)(stedelijk opererend), het Inloopcentrum De Ruimte van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, en de Parochiële Charitatieve Instelling van de r.-k. parochie (PCI-rk) in de Stedenwijk.

In de Bouwmeesterbuurt worden er door de Marokkaanse moskee en het Jongerencentrum The Rock van de Christelijke Gemeente 'De Wegwijzer' expliciet veel activiteiten voor jongeren georganiseerd.

tabel 2.1 Religieuze organisaties in Almere - Bouwmeesterbuurt

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
DC-PGA	×××		×		
The Rock	×	×	×	×××	
Marokkaanse moskee	××	×	×	×××	

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

tabel 2.2 Religieuze organisaties in Almere - Stedenwijk

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
DC-PGA	×××		×		
PCI-rk	×		××		
De Ruimte	×		×××	×	
Gereformeerde Gemeente	×	×	×		
Rafael Gemeente		×	×	×	

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

2.2 Wijkgerichte activiteiten

Bij inventarisatie blijkt dat de religieuze organisaties in de prachtwijken in Almere zich met name richten op activiteiten rond inloop, en materiële en financiële ondersteuning. Onder inloop wordt verstaan de mogelijkheid om elkaar op een ongedwongen manier te ontmoeten. Deze activiteit wordt al dan niet ondersteund door ander aanbod zoals een cursus of rond een thema. De materiële en financiële ondersteuning bestaat voor het belangrijkste gedeelte middels het Voedselloket en het herverdelen van goederen. De religieuze organisaties die hier met name actief zijn (Diaconaal Centrum en het PCI) beschikken ook over een breed (in)formeel netwerk dat ingezet wordt om inwoners van de wijken goed te kunnen ondersteunen bij het oplossen van hun problemen. Hierbij gaat het om zowel financiële problemen als problemen van psychosociale aard.

tabel 2.3 Activiteiten in Almere: Bouwmeesterbuurt en Stedenwijk

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
DC-PGA	×	×××		×××	×				
PCI-rk		×××			×		××		
De Ruimte	×××	×	×		××		×	×××	××
Gereformeerde Gemeente	×	×							×
Rafaël Gemeente	×								
Marokkaanse moskee					××	×		×	

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten³.

- 1= Inloop (met aanbod)
- 2= Materiële en financiële ondersteuning
- 3= Spiritualiteit (bezinning, meditatie en stilte)
- 4= Opvang (van dak- en thuislozen)
- 5= Politiserende acties (belangenbehartiging bewoners)
- 6= Interreligieuze dialoog
- 7= Individuele gesprekken (pastoraat, coaching)
- 8= Aandacht specifieke groepen (vrouwen, vluchtelingen)
- 9= Overige en incidentele activiteiten

2.2.1 Activiteiten voor jongeren

In de Bouwmeesterbuurt zijn twee organisaties specifiek gericht op het werken met jongeren: de Marokkaanse moskee en het evangelisch centrum The Rock.

³ Het is een inschatting op basis van een combinatie van factoren: aantal activiteiten, aantal deelnemers aan de activiteiten, de mate van invloed die een religieuze organisatie heeft op het politieke beleid ten aanzien van de wijk, de mate van inzet door vrijwilligers en professionals (werkuren), geschiedenis van de aanwezigheid in een wijk, bekendheid bij andere organisaties (religieus en seculier), mate van samenwerking en contacten.

Hier ligt overduidelijk het accent op inloop, aangevuld met activiteiten. Met deze activiteiten is een stedelijk bereik maar er zijn juist veel deelnemers uit de Bouwmeesterbuurt. De deelnemers van The Rock zijn kinderen uit de basisschoolleeftijd tot de middelbare school. De bezoekers van de avonden in de moskee zijn vanaf ongeveer 16 jaar.

In de Stedenwijk worden inloopactiviteiten aangeboden die bezocht worden door een groep jongere kinderen in de basisschoolleeftijd. De initiatiefnemer hiertoe is de Rafael Gemeente.

In alle drie de activiteiten zijn de deelnemers zowel jongens als meisjes, waarbij de jongens de overhand hebben.

tabel 2.4 Activiteiten voor jongeren in Almere

	<i>Huiswerk begelei- ding</i>	<i>Sport / muziek</i>	<i>Informatie ms. thema's</i>	<i>Maatschap- pelijke projecten</i>	<i>Inter- religieuze dialogoog</i>	<i>Inloop (met aanbod)</i>	<i>Coaching en begelei- ding</i>	<i>Uitstapjes, vakantie</i>
The Rock	××	××	×	×		×××	×	××
De Ruimte						××		
Rafael Gemeente		××				××		×
Marokkaanse moskee	×		×		×	×××	×	

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

2.2.2 Bijdrage aan de wijk: persoonlijke visie

In deze paragraaf wordt het antwoord op de interviewvraag naar de persoonlijke visie van de respondenten op de bijdrage aan de wijk in citaten weergegeven.

Diaconaal Centrum:

‘Als ik alleen vanuit de Protestantse Gemeente beantwoordt dan is het veel te weinig, eigenlijk niks. Vanuit het Diaconaal Centrum is dat meer. Van daaruit zijn we goed vertegenwoordigd en doen veel. Het zou echter nog meer kunnen.’

Marokkaanse moskee:

‘Ik denk dat we heel veel Marokkaanse jongeren van de straat af halen, ook uit de Bouwmeesterbuurt. De jongeren die daar in de omgeving wonen die komen ook allemaal naar ons toe. We willen hen helpen de dingen die ze in het dagelijkse leven tegenkomen positief te beïnvloeden.’

The Rock:

‘De belangrijkste bijdrage van The Rock is een extra thuis voor jongeren bieden waarmee het goed gaat maar vooral ook een extra arm om de schouder voor jongeren waarmee het niet goed gaat. Dit gebeurt allebei tegelijk in de wijk. Er zijn ook geen voorwaarden aan verbonden, dat is ook heel belangrijk.’

De Ruimte:

‘Het-er-zijn, en al zo lang, is heel belangrijk. Hiermee wordt bedoeld de kleur, de toon, de doelstelling van het inloopcentrum. Dit is ook een kans voor de buurt. Het is een gastvrije plek waar je anderen kunt ontmoeten, en dat is niet zo makkelijk in een stad als deze.’

Gereformeerde Gemeente:

‘Het belangrijkste is een langzaam ontstaan besef dat de kerk een plek is waar mensen kunnen komen. Zoals de kinderen van de zomerweek in de aansluitende dienst ontdekken dat er iets meer gebeurt in dat gebouw dan ze wisten. En men is, en wil een partner in deze wijk zijn en op dit plein en daardoor meewerken aan de leefbaarheid.’

Rafaël gemeente:

‘We doen eigenlijk te weinig. In ieder geval minder dan we zouden willen. Het belangrijkste is de jaarlijkse sportweek voor kinderen. Verder zijn het allemaal wat kleine dingen, zoals kinderen die rond de Kerst de kerstwensen met een zelfgemaakte lampion naar ouderen in de Stedenwijk brengen. Of een zwerver die in de zomer vaak op het plein zit mee naar binnen nemen en eten en drinken geven.’

PCI-rk kerk:

‘Wij dragen voornamelijk bij door de voedselpakketten en we hebben een paar keer kunnen voorkomen dat mensen uit huis werden gezet. In de Stedenwijk is veel verslavingsproblematiek en daar doen we vaak opvang voor, vooral voor de mensen om de verslaafde heen, het gezin.’

2.3 Contacten en samenwerking

De partijen waarmee, en de mate waarin, diaconaal actieve religieuze organisaties in Almere samenwerken is hier schematisch weergegeven.

Zowel het Diaconaal Centrum als inloopcentrum De Ruimte hebben veel aandacht voor samenwerking en beschikken over een ruim netwerk. De PCI investeert met name in de samenwerking met hulpverleningsorganisaties en activiteiten rond armoedebestrijding.

De Marokkaanse moskee heeft geen samenwerking met religieuze organisaties. De meer orthodoxe en evangelische religieuze organisaties werken vooral met elkaar samen.

tabel 2.5 Samenwerking religieuze organisaties in Almere

<i>Religieuze organisatie</i>	<i>Religieuze organisaties</i>	<i>Welzijn- en hulpverlening</i>	<i>Wijkgerichte organisaties</i>	<i>Lokale overheid</i>
DC-PGA	xxx	xx	x	xx
PCI-rk	xx	xx		
The Rock	x	x	x	
De Ruimte	xxx	xx	x	xx
Ger. Gemeente	xx			
Rafael Gemeente	x			
Marokkaanse moskee		x		

x = matige samenwerking, xx = samenwerking met een klein aantal organisaties, xxx = veelvuldige samenwerking

2.4 Stimulerende en belemmerende factoren

In Almere is sprake van een aantal stimulerende factoren en een aantal belemmerende factoren.

Stimulerende factor is met name de aanwezigheid van zogenoemde kartrekkers in 6 van de 7 actieve organisaties. Zij zijn een drijvende kracht achter de activiteiten en beschikken over ruime netwerken. Een bepalende factor tot succes is ook een goede ondersteuning door de eigen gemeenschap.

Door een aantal respondenten is als stimulerende factor genoemd de open houding die de gemeente Almere heeft naar religieuze organisaties. Zij sturen aan op samenwerking tussen overheid en religieuze organisaties, en incidenteel zijn er financiële middelen beschikbaar.

Belemmerende factor van belang is een gebrek aan financiële middelen vanuit zowel interne als externe bronnen. Een tweede hoofdbreker voor de organisaties is het tekort aan vrijwilligers om de ideeën die er zijn te kunnen uitvoeren. Hierdoor blijven de activiteiten beperkt in de uitvoer.

tabel 2.6 Stimulerende en belemmerende factoren voor maatschappelijke activiteiten

	<i>Stimulerend – intern</i>	<i>Stimulerend – extern</i>	<i>Belemmerend – intern</i>	<i>Belemmerend – extern</i>
DC-PGA	<ul style="list-style-type: none"> * voorwaarden aan ondersteuning * veel vrijwilligers * professional is kartrekker 	<ul style="list-style-type: none"> * samenwerking * groot (informeel) netwerk * openheid lokale overheid naar religie 	<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan financiële middelen 	<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan financiële middelen
PCI-rk	<ul style="list-style-type: none"> * hulp op maat verlenen * deskundige ondersteuning uit de achterban * beschikbaarheid financiële ondersteuning 	<ul style="list-style-type: none"> * groot (informeel) netwerk 	<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan vrijwilligers 	<ul style="list-style-type: none"> * gebrekkige bekendheid met PCI
De Ruimte	<ul style="list-style-type: none"> * stevige staf, kartrekkers * goede samenwerking met eigen religieuze achterban 	<ul style="list-style-type: none"> * openheid lokale overheid naar religie 	<ul style="list-style-type: none"> * onduidelijke financiële positie * veel tijd besteden aan fondsenwerving * gebrek aan (deskundige) bestuurders 	<ul style="list-style-type: none"> * onduidelijke financiële positie * veel tijd besteden aan fondsenwerving
The Rock	<ul style="list-style-type: none"> * voorbereidend onderzoek gedaan * juiste locatie 		<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan vrijwilligers * gebrek aan financiële middelen 	<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan financiële middelen
Gereformeerde Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> * aanwezigheid van kartrekkers * betrokkenheid gemeenschap op elkaar 		<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan vrijwilligers * weinig gemeenteleden wonen in de betreffende wijk 	
Rafael Gemeente			<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan vrijwilligers 	
Marokkaanse moskee	<ul style="list-style-type: none"> * goede samenwerking met eigen religieuze achterban * voldoende vrijwilligers * afstemming gelijke generatie 		<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan financiële middelen 	<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan financiële middelen

2.5 Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan

De bekendheid met zowel het Charter als het Wijkactieplan is er bij 3 van de 7 actieve religieuze organisaties in Almere. Bij 4 organisaties kent men deze protocollen niet. Geen enkele organisatie is betrokken bij de opstelling van zowel het Wijkactieplan als het Charter.

tabel 2.7 Bekendheid met en betrokkenheid op Charter en Wijkactieplan in Almere

	<i>Bekend met Charter</i>	<i>Bekend met Wijkactieplan</i>	<i>Betrokken bij opstellen Charter</i>	<i>Betrokken bij opstellen Wijkactieplan</i>
DC-PGA	Ja	Ja	Nee	Nee
PCI-rk	Nee	Nee	Nee	Nee
De Ruimte	Ja	Ja	Nee	Nee
Ger. Gemeente	Ja	Ja	Nee	Nee
Rafaël Gemeente	Nee	Nee	Nee	Nee
The Rock	Nee	Nee	Nee	Nee
Marokkaanse moskee	Nee	Nee	Nee	Nee

2.6 Financiering

In Almere is door het Diaconaal Centrum, De Ruimte en The Rock geld aangevraagd bij de lokale overheid. De aanvragen zijn in een aantal gevallen toegelaten, een aantal keren afgewezen en in een geval loopt er nog een aanvraag. De Marokkaanse moskee heeft onlangs een aanvraag ingediend, daarover is nog geen beslissing bekend. De Gereformeerde Gemeente en de Rafaël Gemeente hebben geen aanvragen ingediend.

tabel 2.8 Financiering vanuit de overheid in Almere

	<i>Wel (mede) gefinancierd uit</i>	<i>Geen aanvragen ingediend</i>	<i>Aanvragen afgewezen</i>	<i>Aanvraag loopt nog</i>	<i>Onbekend</i>
DC-PGA	x		xx		
PCI-rk					x
De Ruimte	x				
Gereformeerde Gemeente		x			
Rafaël Gemeente		x			
The Rock	x			x	
Marokkaanse moskee				x	

x = een keer, xx = meerdere keren

3 Rotterdam

3.1 Religieuze organisaties

In Rotterdam zijn vier wijken geselecteerd voor de inventarisatie. In deze vier wijken zijn in het totaal 67 religieuze organisaties gelegen. Hiervan zijn er 28 expliciet actief voor de wijk. Van 28 andere organisaties is het onbekend wat de activiteiten zijn. 11 organisaties zijn met name actief voor de eigen gemeenschap of op stedelijk niveau.

tabel 3.1 Religieuze organisaties in Rotterdam-West⁴

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend⁵</i>
Pastoraat Oude Wijken	×		×××		
Pauluskerk (PKN)	×	×	×××		
Islam & Dialoog	×××		×××	×××	
R.-k. parochie Pax Christi	×	××	×		
Leger des Heils, De Sluis ⁶	×		×		
PG Delfshaven		×	×××	××	
Wijkpastoraat Middelland			×××	×××	
Oud-kath. Parochie en Citypastoraat			××	×	
Ayasofya moskee			×××		
Cemaat Un Nur moskee			×××		
Nasr moskee			×		
Merkez moskee			×××		
Mevlane moskee			×××		
Pakistan Islamic Centre			×		
Shaan-E-Islam Ahli Sunnat					×
CGK West					×

⁴ De gegevens omtrent de activiteiten van moskeeën zijn afkomstig van de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (Spior) en Islam & Dialoog.

⁵ Er is in het onderzoek voor gekozen op grond van beschikbare tijd deze groep slechts sporadisch te benaderen. Dit hangt samen met de veronderstelling dat een grote groep van deze religieuze organisaties met name gericht zullen zijn op de ondersteuning aan de eigen gemeenschap en niet op de wijk waarin zij zijn gehuisvest.

⁶ Strikt genomen blijft De Sluis buiten het onderzoek omdat er geen gebruik gemaakt wordt van de opvang door wijkbewoners aangezien de cliënten dakloos zijn. Idem St. De Ontmoeting.

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend⁵</i>
St. de Ontmoeting	×××		×		
GKV Delfshaven					×
R.-k. Dominicaanse Gemeenschap					×
R.-k. parochie Kaapverdianen	×	×××	×	××	
Finse Zeeman kerk		×			
Chinees Chr. Gemeente (2x)		×			
Ev. Du Dieu Vivant		×			
Molukse kerk (2x)					×
Emmaus Kapel					×
Kroatische r.-k. parochie		×			
Poolse r.-k. parochie		×			
Russisch Orthodoxe kerk		×			
Portugese kerk		×			
Franciscus gemeente Rotterdam					×
Ev. broedergemeente Aziaten					×
Deutsche Evangelische Gemeinde		×			
Ger. Kerk BM4		×			
New Life	×				
Anglicaanse Kerk	×				
Katholieke Apostolische Gemeente					×
Missionaries of Charity	×		××	×	
Evangelisch Centrum Europoort					Wil niet meewerken aan onderzoek
Crisisopvang Leger des Heils	×		×		
William Boothhuis	×		×		

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

tabel 3.2 Religieuze organisaties in Rotterdam-Bergpolder

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
Pastoraat Oude Wijken	×		××		
R.-k parochie HH. Franciscus en Clara					×
El Biruni moskee					×
Het Apostolisch Genootschap					×

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

tabel 3.3 Religieuze organisaties in Rotterdam-Vreewijk

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
Pastoraat Oude Wijken	×		×		
GKV Elim					×
Protestantse Wijkgemeente Vreewijk, Feijenoord, Hillesluis					×
R.-k. parochie De Drie-Eenheid	×××	××	×××	×××	
Gemeenschap van Christus					×

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

tabel 3.4 Religieuze organisaties in Rotterdam-Zuidelijke Tuinsteden

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
Pastoraat Oude Wijken	×				
Youth for Christ			×××	×××	
Ev. Centrum Filadelfia					Wil niet meewerken
Volle Ev. Gemeente (2×)					Wil niet meewerken
Ger. Gemeente					×
Pinkster-gemeente Immanuel					×
PG Open Hofkerk			×		
PG Christus Triumfatorkerk					×
Prot. Wijkge-meente Zuidwijk					×
R.-k. kerk Onze Vrouw van Lourdes					×
Jehovah's Getuigen					×
Dagopvang Leger des Heils					×
Marokkaanse Vereniging					×
Türk Evi vereniging					×
Ver. Kultarant					×

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

3.2 Wijkgerichte activiteiten

De inventarisatie van de wijkgerichte activiteiten is gebaseerd op de diepte-interviews. Dit geeft het volgende beeld. Onder de respondenten ligt de nadruk op activiteiten rond inloop. Hier richten 4 van de 6 organisaties zich voornamelijk op. De financiële en materiële ondersteuning heeft bij 4 van de 6 organisaties een min of meer belangrijke plaats, de interreligieuze dialoog bij 3 organisaties en individuele gesprekken zijn belangrijk bij 4 van de 6 organisaties.

Het Pastoraat Oude Wijken heeft activiteiten binnen de meeste categorieën. Ook het Citypastoraat van de Oud-katholieke Kerk is actief op veel terreinen. De Protestantse Gemeente Delfshaven zet veel middelen in op diaconale activiteiten.

tabel 3.5 Activiteiten in Rotterdam

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Pastoraat Oude Wijken	×××	××	×		×		×	×	××
Islam & Dialoog					×	×××		×	×
R.-k. parochie									
Pax Christi	×	××							
LdH, De Sluis		×		×××	×				
PG Delfshaven	×××	×	××			×××	×		×
Oud-katholiek									
Citypastoraat	××		××		×	×	××		×

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

- 1= Inloop (met aanbod)
- 2= Materiële en financiële ondersteuning
- 3= Spiritualiteit (bezinning, meditatie en stilte)
- 4= Opvang (van dak- en thuislozen)
- 5= Politiserende acties (belangenbehartiging bewoners)
- 6= Interreligieuze dialoog
- 7= Individuele gesprekken (pastoraat, coaching)
- 8= Aandacht specifieke groepen (vrouwen, vluchtelingen)
- 9= Overige en incidentele activiteiten

3.2.1 Wijkgerichte activiteiten voor jongeren

In Rotterdam is men vooral actief voor jongeren met betrekking tot inloopmogelijkheden. Deze inloopfaciliteiten worden meestal gecombineerd met ander aanbod, zoals cursussen en het verstrekken van informatie. In tweede instantie is men actief op het gebied van sport en ontspanning.

tabel 3.6 Activiteiten voor jongeren

	Huis- werk bege- leiding	Sport / muziek	Informa- tie ms. thema's	Maat- schappelijke projecten	Inter- religieuze dialogoog	Inloop (met aanbod)	Coa- ching en begelei- ding	Uitstapjes, vakantie
Pastoraat Oude Wijken			×			×××		××
PG Delfshaven		××	×××	×	××	×××		
Oud-kath Citypasto- raat		×		×				
Islam & Dialogoog			××		×××			××
Youth for Christ		××		××		×××	×××	××

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

3.2.2 Bijdrage aan de wijk: persoonlijke visie

Pastoraat Oude Wijken:

‘Kort samengevat: een veilige plek – geborgenheid – bieden voor mensen die weinig mensen hebben.’

Islam en Dialogoog:

‘We zijn een trouwe partner van allerlei organisaties die op het gebied van dialoog iets willen organiseren. Daarnaast willen we met onze ideeën en activiteiten meer in beweging brengen. Er wordt nu meer gedaan op het gebied van dialoog. Daarmee wordt door ons bijgedragen aan sociale cohesie waarbij de vruchten nog zullen komen, nu wordt het fundament gelegd.’

Youth for Christ:

‘Ik hoop dat The Mall een plek is voor met name jongeren om te leven in plaats van te overleven, leren wie ze zijn en dat ze geliefd zijn. Ik hoop dat The Mall een plek is die dat faciliteert en communiceert. Dat het vragen oproept en dat we

daar antwoord op kunnen geven. En dan vertellen we graag dat Grote Verhaal waardoor we in staat zijn te doen wat we doen.’

Pax Christi parochie:

‘Onze visie op diaconie komt tot uitdrukking in het logo van de kerk. De C van Christus, daarin is een duif getekend, het symbool van vrede. De duif vliegt uit, d.w.z. Christus geeft zijn vrede. C is ook het symbool van de kerk, naar binnengericht maar met een opening naar buiten. De duif brengt de vrede naar de wereld. Hiermee brengen we tot uiting dat we een open en dienstbare kerk willen zijn.

Het kerkgebouw heeft de vorm van een tent, de tent van God willen wij zijn. Dus de grootste bijdrage aan de wijk is vrede d.m.v. een open kerk.’

De Sluis-Leger des Heils:

‘Het verschil dat wij maken is dat wij alles doen vanuit het contact met de Hemelse Vader. En de mensen die hier werken zijn wel allemaal actief met hun geloof bezig maar het zijn geen evangelisten, maar mensen die werken voor de cliënten. En dat geloof sijpelt door je handelen heen.

Mensen die hier in de wijk rondhangen bieden we een plek waar ze een stuk veiligheid hebben en zich thuis kunnen voelen en even tot rust kunnen komen. Dat brengt ook een stukje beheersbaarheid met zich mee. En daarnaast dragen we een stukje bij aan de volksgezondheid.’

Protestantse Gemeente Delfshaven:

‘De bijdrage van de Protestantse Kerk in deze kleine stadgemeente is dat het de visie op de wijk heeft ondersteunt en mee gestalte geeft. Dat heeft ontzettend veel impact in je wijk en in je stad. Je kunt elke euro die is geïnvesteerd zien. Geloven in Spangen is een pioniersplek rond het missionaire in de achterstandswijken. Er zijn mensen die genieten van de Brug en de huisgroepen. De kracht van de Protestantse Kerk is het aanbrengen van sociale cohesie, ook met praktische hulp. We faciliteren als het ware gemeenschap.’

Citypastoraat Oud-Katholieke kerk:

‘Ons doel is het om kerk te zijn voor iedereen en open te staan voor de vragen van mensen vanuit de beleving dat onze lieve Heer met ieder mens een weg gaat. Belangrijk is het om levensverhalen van mensen te horen en je te laten raken en samen te zoeken naar een weg, zodat ieder mens kan leven in overvloed. Het gaat mij om de mens en het levensverhaal van die mens. De inspiratie komt vanuit het Evangelie: “Ik ben gekomen opdat ze leven mogen bezitten, en wel in overvloed.” (Joh. 10:10).’

3.3 Contacten en samenwerking

De geïnterviewde religieuze organisaties in Rotterdam worden gekenmerkt door een ruime aandacht voor samenwerking. Het Pastoraat Oude Wijken en Islam & Dialoog werken samen met organisaties op alle 4 de onderscheiden categorieën. Daarbij werkt het Pastoraat Oude Wijken vooral samen met andere religieuze organisaties, en Islam & Dialoog met veel verschillende organisaties maar met name op stedelijk niveau.

De overige 5 organisaties werken met name samen met 2 van de 4 categorieën. Daarbij valt op dat vooral de kerken met elkaar samenwerken terwijl de op hulpverlening gerichte organisaties (Youth for Christ en het Leger des Heils) vooral samenwerken met de lokale overheid, op de wijk gerichte organisaties en welzijn en hulpverleningsinstellingen.

tabel 3.7 Samenwerking religieuze organisaties in Rotterdam

	<i>Religieuze organisaties</i>	<i>Welzijn- en hulpverlening</i>	<i>Wijkgerichte organisaties</i>	<i>Lokale overheid</i>
Pastoraat Oude Wijken	×××	×	××	×
PG Delfshaven	×××	×		
R.-k. parochie Pax Christi	×××			
Youth for Christ		××		×××
Oud-kath. Citypastoraat	×××		×	
Leger des Heils, De Sluis		××	××	
Islam & Dialoog	×××	××	×	××

× =matige samenwerking, ×× samenwerking met een klein aantal organisaties, ×××=een veelvuldige samenwerking

3.4 Stimulerende en belemmerende factoren

De meest genoemde stimulerende factoren in de Rotterdamse religieuze organisaties zijn volgens respondenten de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers, gedreven professionals en het hebben van een lange traditie in de wijk die gekenmerkt wordt door opgebouwd vertrouwen.

Belemmerende factoren zijn het gebrek aan financiële middelen, en bij enkele organisaties een gebrek aan menskracht en weinig draagvlak in de eigen gemeenschap.

tabel 3.8 Stimulerende en belemmerende factoren in Rotterdam

	<i>Stimulerend – intern</i>	<i>Stimulerend – extern</i>	<i>Belemmerend – intern</i>	<i>Belemmerend – extern</i>
Pastoraat Oude Wijken	* voldoende vrijwilligers	* veel support van instellingen in de wijk * veel support van buurtbewoners	* gebrek aan prof. menskracht door gebrek aan financiële middelen	
PG Delfshaven	* helderheid rond identiteit en (diaconale) missie * inzet van middelen op diaconie * staat in een lange traditie * multiculturaliteit en -religiositeit is opgenomen in beleid			
R.-k parochie Pax Christi	* langdurige betrokkenheid vrijwilligers * kartrekkers * financiële beschikbare middelen * diaconie heeft lange traditie in de kerk		* sterk vergrijsde gemeenschap	
Youth for Christ	* altijd bereikbaar voor jongeren * volharding in relatie met jongere * werken autonoom * vraaggericht werken	* stevig draagvlak bij lokale overheid		
Leger des Heils De Sluis	* gedrevenheid professionals * helderheid rond (religieuze) identiteit			* strikte regelgeving vanuit lokale overheid
Oud-kath. Citypastoraat	* gedrevenheid professional		* weinig draagvlak in eigen gemeenschap * gebrek aan financiële middelen	
Islam & Dialoog	* voldoende vrijwilligers * continuïteit	* beschikking over groot netwerk * uitgebreide samenwerking * financiële input lokale overheid		* gebrek aan financiële middelen * als moslim organisatie 'verdacht' bij aanvraag middelen * groot verloop onder ambtenaren / stagnerend proces

3.5 Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan

Bekendheid met het Charter is er bij 4 van de 7 organisaties. Het Wijkactieplan is bekend bij 5 van de 7. In 1 geval is men (indirect) betrokken geweest bij het opstellen van het Charter en in 3 organisaties bij de totstandkoming van het Wijkactieplan.

tabel 3.9 Bekendheid met en betrokkenheid op Charter en Wijkactieplan

	<i>Bekend met Charter</i>	<i>Bekend met Wijkactieplan</i>	<i>Betrokken bij opstellen Charter</i>	<i>Betrokken bij opstellen Wijkactieplan</i>
Pastoraat Oude Wijken	Ja	Ja	Ja	Ja
PG Delfshaven	Nee	Nee	Nee	Nee
R.-k. parochie Pax Christi	Ja	Ja	Nee	Nee
Leger des Heils, De Sluis	Nee	Nee	Nee	Nee
Youth for Christ	Nee	Ja	Nee	Ja
Oud-kath. Citypastoraat	Ja	Ja	Nee	Nee
Islam & Dialoog	Ja	Ja	Nee	Ja

3.6 Financiering

Het blijkt dat onder de respondenten voor de diepte-interviews 5 van de 7 religieuze organisaties (mede) gefinancierd worden door de nationale en lokale overheid. Alleen de r.-k. parochie heeft een keer een aanvraag ingediend die is afgewezen en het oud-katholieke Citypastoraat heeft nog nooit een aanvraag ingediend.

tabel 3.10 Financiering vanuit de overheid in Rotterdam

	<i>Wel (mede) gefinancierd</i>	<i>Geen aanvra- gen ingediend</i>	<i>Aanvragen afgewezen</i>	<i>Aanvraag loopt nog</i>	<i>Onbekend</i>
Pastoraat Oude Wijken	×				
PG Delfshaven	×			×	
R.-k. parochie Pax Christi			×		
Legers des Heils, De Sluis	×				
Youth for Christ	×				
Oud-kath. Citypastoraat		×			
Islam & Dialoog	×				

4 Nijmegen

4.1 Religieuze organisaties

In de Nijmeegse wijk Hatert zijn 5 religieuze organisaties aanwezig. Daarvan is, voor zover het onderzoek ons inzicht heeft kunnen verschaffen, slechts 1 organisatie actief in de wijk, en 1 organisatie met name diaconaal actief op stedelijk niveau.

tabel 4.1 Inventarisatie religieuze organisaties in Nijmegen-Hatert

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
R.-k. parochie H. Antonius Abt, H. Petrus en Paulus		×			
Molukse Evangelische kerk Pinkstergemeente Jozua	×				Geen contact mee tot stand gekomen
Het Apostolisch Genootschap			×		
Moskee Krekel- straat Islam & Dialoog		×			Geen contact mee tot stand gekomen

4.2 Wijkgerichte activiteiten

De Protestantse Gemeente te Nijmegen heeft alleen diaconale activiteiten op stedelijk niveau. Daar is ze wel min of meer actief. Op wijkniveau is daarvan echter niets te lokaliseren.

De enige direct op de wijk gerichte activiteit in Hatert is van Het Apostolisch Genootschap. Zij verleent diensten rond het verbeteren van het leefklimaat aan bewoners van een opvang voor dak- en thuislozen in de wijk. Zij zijn eveneens op stedelijk niveau actief op het gebied van de interreligieuze dialoog.

Voor het overige zijn er geen activiteiten of is het niet bekend geworden.

tabel 4.2 Activiteiten in Nijmegen-Hatert

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Het Apostolisch Genootschap						×			×

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

- 1= Inloop (met aanbod)
- 2= Materiële en financiële ondersteuning
- 3= Spiritualiteit (bezinning, meditatie en stilte)
- 4= Opvang (van dak- en thuislozen)
- 5= Politiserende acties (belangenbehartiging bewoners)
- 6= Interreligieuze dialoog
- 7= Individuele gesprekken (pastoraat, coaching)
- 8= Aandacht specifieke groepen (vrouwen, vluchtelingen)
- 9= Overige en incidentele activiteiten

4.2.1 *Wijkgerichte activiteiten voor jongeren*

Voor zover bekend geen activiteiten.

4.2.2 *Bijdrage aan de wijk: persoonlijke visie*

De vraag naar de persoonlijke visie op de maatschappelijke activiteiten van de religieuze organisatie is in Nijmegen alleen door de woordvoerder van Het Apostolisch Genootschap beantwoord. De Protestantse gemeente is niet wijkgebonden actief en heeft derhalve deze vraag niet kunnen beantwoorden.

Het Apostolisch genootschap:

‘Die bijdrage kan nog beter. De intentie om het uit te breiden is er. Het enige concrete is het werk in de Hulsen. Iets breder is er de uitwisseling met moslims in het kader van Islam & Dialoog. Dat zijn concrete resultaten.

Los van het ‘concrete’ zijn we natuurlijk zichtbaar aanwezig, maar ja, wat heb je daaraan? Aan de andere kant is het ook al heel intensief om een zo goed mogelijk christen te zijn en te worden. Daarvoor moet je ook naar binnen gekeerd zijn. Religieuze organisaties zijn nou eenmaal ook niet concreet.’

4.3 **Contacten en samenwerking**

Van samenwerking in de Nijmeegse wijk Hatert is nauwelijks sprake.

Alleen Het Apostolisch Genootschap spant zich voor zover bekend in op het niveau van de wijk. Zij hebben een matige samenwerking met andere religieuze organisaties. Zij werken samen met het centrum voor opvang van dak- en thuislozen in de wijk.

tabel 4.3 Samenwerking religieuze organisaties in Nijmegen-Hatert

<i>Religieuze organisatie</i>	<i>Religieuze organisaties</i>	<i>Welzijn- en hulpverlening</i>	<i>Wijkgerichte organisaties</i>	<i>Lokale overheid</i>
Het Apostolisch Genootschap	×	×		

×=matige samenwerking, ×× samenwerking met een klein aantal organisaties, ×××=veelvuldige samenwerking

4.4 Stimulerende en belemmerende factoren

De belemmerende factoren die door de Protestantse Gemeente worden genoemd zijn:

- inzet vooral gericht op eigen gemeenschap,
- weinig beschikbare vrijwilligers voor diaconie,
- (te) groot gebied te bedienen,
- weinig vertrouwen van de professional in beleid lokale overheid,
- professional opereert niet in de wijk.

De belemmerende factoren door Het Apostolisch Genootschap genoemd zijn:

- naar binnen gericht zijn,
- beperkte tijd beschikbaar,
- interne dilemma's over beleidskeuzes rond diaconie.

4.5 Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan

De Protestantse Gemeente is niet bekend met het Charter en het Wijkactieplan. Het Apostolisch Genootschap is er wel mee bekend. Beide organisaties zijn niet betrokken geweest bij de opstelling ervan.

tabel 4.4 Bekendheid met en betrokkenheid op Charter en Wijkactieplan in Nijmegen

	<i>Bekend met Charter</i>	<i>Bekend met Wijkactieplan</i>	<i>Betrokken bij opstellen Charter</i>	<i>Betrokken bij opstellen Wijkactieplan</i>
PGN	Nee	Nee	Nee	Nee
Het Apostolisch Genootschap	Ja	Ja	Nee	Nee

4.6 Financiering

In Nijmegen hebben noch de Protestantse Gemeente, noch Het Apostolisch Genootschap een aanvraag tot financiële ondersteuning ingediend bij de lokale overheid.

5 Deventer

5.1 Religieuze organisaties

In de Rivierenwijk in Deventer bevinden zich 6 religieuze organisaties. In het centrum van de stad, buiten de Rivierenwijk, liggen de Turkse moskee en het kerkgebouw van de Protestantse Gemeente waar de Rivierenwijk onder valt. Vanuit dit centrum van de Gemeente wordt een aantal religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten ondernomen die ook, hetzij minimaal, ten goede aan de Rivierenwijk komen.

tabel 5.1 Organisaties Deventer-Rivierenwijk

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
PGD Lebuinuskkerk	××	××		×	
R.-k. parochie H. Joannes Vianney	×	×	×	×	
Pinkstergemeente Filadelfia	×	×	×		
Don Bosco jongeren- centrum ⁷					Wil niet meewerken aan onderzoek
Turkse moskee	×	×			
Arahaman moskee	×	×	×		

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

5.2 Wijkgerichte activiteiten

Er zijn nagenoeg geen wijkgerichte activiteiten vanuit de religieuze organisaties in Deventer. Er is een zeer kleine mogelijkheid tot inloop bij de Pinkstergemeente, de r.-k. parochie en de Marokkaanse moskee in de wijk. De Protestantse Gemeente ondersteunt een aantal gemeenteleden in de Rivierenwijk materieel. Het inloopcentrum in het Centrum wordt ook bezocht door enkele inwoners van de Rivierenwijk.

⁷ Er zijn duidelijke aanwijzingen dat dit centrum een organisatie is die veel sociaal-maatschappelijke activiteiten doet voor jongeren zoals bedoeld in dit onderzoek. Het centrum wil echter niet meewerken aan het onderzoek omdat zij zichzelf niet als een religieuze organisatie beschouwt.

tabel 5.2 Activiteiten in Deventer-Rivierenwijk

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
PGD-Lebuinusk ⁸	×	×	×					×	×
R.-k. parochie Joannes Vianney	×								×
Pinkstergemeente Filadelfia	×								
Turkse moskee					×				
Marokkaanse moskee	×								

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

- 1 = Inloop (met aanbod)
- 2 = Materiële en financiële ondersteuning
- 3 = Spiritualiteit (bezinning, meditatie en stilte)
- 4 = Opvang (van dak- en thuislozen)
- 5 = Politiserende acties (belangenbehartiging bewoners)
- 6 = Interreligieuze dialoog
- 7 = Individuele gesprekken (pastoraat, coaching)
- 8 = Aandacht specifieke groepen (vrouwen, vluchtelingen)
- 9 = Overige en incidentele activiteiten

5.2.1 Wijkgerichte activiteiten voor jongeren

In de Rivierenwijk in Deventer is er alleen een aanbod voor jongeren vanuit de Marokkaanse moskee. Zij organiseren debatavonden en lezingen voor jongeren en organiseren voetbaltoernooien en hebben een inloopfunctie. Deze activiteiten zijn niet alleen stedelijk qua opzet maar hebben zelfs een regionale aantrekkingskracht. Er is echter een kleine groep jongeren uit de Rivierenwijk die hier ook gebruik van maakt.

5.2.2 Bijdrage aan de wijk: persoonlijke visie

Protestantse Gemeente:

‘De belangrijkste bijdrage aan de wijk bestaat uit de huisbezoeken aan leden van de Protestantse Gemeente. Ook bemoedigen we ouders die zich niet meer zo thuis voelen in deze wijk. Daarnaast door stedelijke activiteiten waarbij persoonlijke ondersteuning wordt geboden. Er zou wel aan gewerkt moeten worden, maar er zijn meerdere Vogelaar-achtige wijken. Daarin zou dan wel samen gewerkt moeten worden met andere religieuze en maatschappelijke organisaties. De Protestantse Gemeente kan en wil dat niet alleen aanpakken.’

⁸ stedelijke activiteiten waar ook een aantal mensen uit de Rivierenwijk aan deelnemen

R.-k. parochie:

‘In het straatbeeld is de kerk belangrijk. Het is een onderdeel van de geschiedenis van de Rivierenwijk. Het is altijd een heel actieve kerk geweest en de oudere Deventeraren kennen de kerk ook goed. Mensen die vroeger in de wijk hebben gewoond willen in een aantal gevallen ook vanuit deze kerk begraven worden. Ze zijn hier gedoopt en getrouwd en willen ook vanuit deze kerk begraven worden. Dit geldt voor ouderen en voor een aantal woonwagenbewoners. Voor de katholieken die nog in de wijk wonen, zijn we present door middel van de inloopochtend, het kerkgebouw is drie keer per week open, en de huisbezoeken.’

Turkse moskee:

‘Wij wonen, leven en werken in Deventer en we willen graag dat de Turkse mensen in Deventer met en in hun eigen cultuur kunnen leven. We willen ook dat de mensen en jongeren in de samenleving ver blijven van criminaliteit en verslavingen en dat soort dingen. Nou, dus gewoon samenleven met anderen en kunnen samenwerken met anderen.’

Marokkaanse moskee:

‘De Marokkaanse moskee draagt vooral bij aan de sociale cohesie in de wijk. De leden van de gemeenschap die in de wijk wonen, zijn er al heel lang. Ze treden op als hoeders van de gangbare normen, zodat er bijvoorbeeld geen overlast ontstaat vanuit de moskee. Dit gebeurt onder andere door veel aandacht te besteden aan geloofseducatie over de grondbeginselen van de islam en door sociale controle op de eigen gemeenschap. Daarnaast zijn de ontmoeting van kleine groepen van verschillende culturele achtergronden in de moskee belangrijk. De moskee brengt een grote groep mensen bij elkaar van soms wel tien verschillende achtergronden en nationaliteiten. Deze mensen komen ook uit de wijk maar niet alleen. Deze groep voelt zich thuis in de Arahman moskee. Ook een groep vrouwen uit deze buurt, van gemengde achtergrond, begint bij elkaar te komen. Dat ze überhaupt naar de moskee komen vind ik een heel positieve ontwikkeling.’

Pinkstergemeente:

‘Onze belangrijkste bijdrage is in eerste instantie, en als belangrijkste, het evangeliseren door middel van betrokkenheid. Niet alleen vanuit een eenrichtingsverkeer het brengen van een boodschap.’

tabel 5.3 Activiteiten voor jongeren in Deventer

	<i>Huis- werk bege- leiding</i>	<i>Sport / muziek</i>	<i>Informa- tie ms. thema's</i>	<i>Maat- schappe- lijke projec- ten</i>	<i>Inter- religieuze dialogoog</i>	<i>Inloop (met aan- bod)</i>	<i>Coaching en begelei- ding</i>	<i>Uitstapjes, vakantie</i>
Marokkaanse moskee		× ×	× ×				×	

× = minimaal aantal activiteiten, × × = meerdere activiteiten, × × × = veel activiteiten

5.3 Contacten en samenwerking

In Deventer wordt met name op stedelijk niveau samengewerkt. Op het niveau van de wijk is er geen enkele samenwerking. In de volgende tabel wordt de stedelijke situatie beschreven.

tabel 5.4 Samenwerking religieuze organisaties in Deventer (op stedelijk niveau)

<i>Religieuze organisatie</i>	<i>Religieuze organisaties</i>	<i>Welzijn- en hulpverlening</i>	<i>Wijkgerichte organisaties</i>	<i>Lokale overheid</i>
PGD - Lebuiniskerk	× ×			
R.-k. parochie Joannes Vianney	× ×			
Turkse moskee	×			×
Marokkaanse moskee		×		×
Pinkstergemeente Filadelfia	×	×		

× = matige samenwerking, × × samenwerking met een klein aantal organisaties, × × × = veelvuldige samenwerking

5.4 Stimulerende en belemmerende factoren

Er is een aantal stimulerende en een aantal belemmerende factoren te benoemen ten aanzien van de religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten van religieuze organisaties in de Rivierenwijk in Deventer.

De stimulerende factoren zijn o.a. betrokkenheid en hoeveelheid ideeën. Deze kunnen echter niet volop ontwikkeld worden door de sterk vergrijsde gemeenschap, weinig beschikbare vrijwilligers - het kost 'alles' om de 'gewone' kerntaken uit te kunnen voeren.

Daarbij komt dat er in de Rivierenwijk een onevenredig aantal studenten woont. Deze zijn meestal niet kerkbetrokken en ze verhuizen vaak waardoor er vanuit religieuze organisaties moeilijk relaties gelegd kunnen worden.

tabel 5.5 Stimulerende en belemmerende factoren

	<i>Stimulerend – intern</i>	<i>Stimulerend – extern</i>	<i>Belemmerend – intern</i>	<i>Belemmerend – extern</i>
PGD - Lebuiniskerk	<ul style="list-style-type: none"> * betrokken groep jonge diakenen * heldere missie en beleid rond diaconie 		<ul style="list-style-type: none"> * weinig ouderlingen aanwezig * sterke ontkerkelijking in de wijk * sterke vergrijzing gemeenteleden in de wijk * gebrek aan vrijwilligers 	<ul style="list-style-type: none"> * er zijn meerdere wijken in Deventer waar het slecht gaat * middelen moeten verdeeld worden.
R.-k. parochie Joannes Vianney			<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan draagvlak in kerk * gebrek aan vrijwilligers * gebrek aan professionals 	
Pinkstergemeente Filadelfia	<ul style="list-style-type: none"> * hoge interne vitaliteit * voldoende vrijwilligers beschikbaar 		<ul style="list-style-type: none"> * veel verloop onder de leden * diaconie is geen speerpunt * tijdgebrek bij verantwoordelijke vrijwilliger 	<ul style="list-style-type: none"> * aanwezigheid van veel 'andersgelovigen' in de wijk
Turkse moskee	<ul style="list-style-type: none"> * veel ideeën 		<ul style="list-style-type: none"> * gebrek aan vrijwilligers * 'gewone' taken vragen veel tijd * weinig financiële middelen 	
Marokkaanse moskee	<ul style="list-style-type: none"> * weinig interne problemen 		<ul style="list-style-type: none"> * kleine en gesloten gemeenschap 	

5.5 Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan

Met betrekking tot de bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan en de bijdrage aan de totstandkoming ervan is de conclusie helder. Alleen de respondent namens de Protestantse Gemeente kent het Charter en het Wijkactieplan. Verder is het bij niemand bekend, noch is er een religieuze organisatie betrokken geweest bij de opstelling ervan.

tabel 5.6 Bekendheid met en betrokkenheid op Charter en Wijkactieplan in Deventer

<i>Religieuze organisaties in de wijk</i>	<i>Bekend met Charter</i>	<i>Bekend met Wijkactieplan</i>	<i>Betrokken bij opstellen Charter</i>	<i>Betrokken bij opstellen Wijkactieplan</i>
PGD - Lebuiniskerk	Ja	Ja	Nee	Nee
R.-k. parochie Joannes Vianney	Nee	Nee	Nee	Nee
Pinkstergemeente	Nee	Nee	Nee	Nee
Turkse moskee	Nee	Nee	Nee	Nee
Marokkaanse moskee	Nee	Nee	Nee	Nee

5.6 Financiering

De religieuze organisaties die aanwezig zijn in de Rivierenwijk in Deventer hebben geen van alleen geld aangevraagd bij de lokale overheid. Een uitzondering is de Marokkaanse moskee die een bijdrage krijgt voor het voetbaltoernooi dat zij op stedelijk niveau organiseren.

tabel 5.7 Financiering vanuit de overheid in Deventer

	<i>Wel (mede) gefinancierd</i>	<i>Geen aanvragen ingediend</i>	<i>Aanvragen afgewezen</i>	<i>Aanvraag loopt nog</i>	<i>Onbekend</i>
PGD - Lebuiniskerk		×			
R.-k. parochie Joannes Vianney		×			
Pinkstergemeente		×			
Turkse moskee		×			
Marokkaanse moskee	× ⁹				

⁹ voor voetbaltoernooi

6 Groningen

6.1 Religieuze organisaties

In de Groningse Korrewegwijk zijn 7 religieuze organisaties gelegen. Daarvan zijn er 2 actief op wijkniveau. Van 1 organisatie is het onbekend. De overige 4 organisaties zijn diaconaal vooral actief op stedelijk niveau.

In de wijk De Hoogte zijn 3 religieuze organisaties gelegen, waarvan er 1 actief is op wijkniveau.

tabel 6.1 Religieuze organisaties in Groningen-Korrewegwijk

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
PGG - Het Pand			×××	×××	
R.-k. parochie St. Martinus en St. Franciscus	×				
Baptisten Gemeente	×				
Jehovah's Getuigen	×				
Volle Evangelie Gemeente	×				
Turkse moskee Eyup Sultan	×	×	×	×	
Boeddhistisch Centrum					×

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

tabel 6.2 Religieuze organisaties in Groningen-de Hoogte

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
R.-k. parochie St. Martinus en St. Franciscus	×				
PGG	×				
Christelijke Gemeente Groningen	×	×	××	×	

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

6.2 Wijkgerichte activiteiten

In de Groningse wijken De Hoogte en de Korrewegwijk zijn een beperkt aantal wijkgebonden religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten. Het overgrote deel van de activiteiten komt voor rekening van het inloophuis Het Pand van de Protestantse Gemeente.

De Turkse moskee draagt bij aan de interreligieuze dialoog. De CGG is gericht op onder andere gericht op de mogelijkheid tot inloop middels een buurtbarbecue, en de deelname aan een milieuproject in de wijk.

tabel 6.3 Activiteiten in Groningen

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
PGG- Het Pand	xxx	xx	x		xx		x		x
Christelijke Gemeente Groningen	x				x				
Turkse moskee						x			

x = minimaal aantal activiteiten, xx = meerdere activiteiten, xxx = veel activiteiten

- 1= Inloop (met aanbod)
- 2= Materiële en financiële ondersteuning
- 3= Spiritualiteit (bezinning, meditatie en stilte)
- 4= Opvang (van dak- en thuislozen)
- 5= Politiserende acties (belangenbehartiging bewoners)
- 6= Interreligieuze dialoog
- 7= Individuele gesprekken (pastoraat, coaching)
- 8= Aandacht specifieke groepen (vrouwen, vluchtelingen)
- 9= Overige en incidentele activiteiten

6.2.1 Activiteiten voor jongeren

Specifiek voor jongeren is er in Groningen het volgende aanbod in de twee geselecteerde prachtwijken. Wederom is Het Pand de aanbieder van de meeste activiteiten. Zij richt zich met name op kinderen in de basisschool leeftijd en jongeren. Voor deze groepen organiseren zij huiswerkbegeleiding, sportmiddagen en -weken, inloopmogelijkheden met cursusaanbod en vakantieactiviteiten.

De Turkse moskee biedt huiswerkbegeleiding aan, geeft ruimte voor ontmoeting aan jongeren in de moskee en informeert scholen over de Islam. Ook de Christelijke Gemeente Groningen biedt de mogelijkheid tot inloop met activiteiten voor kinderen.

tabel 6.4 Activiteiten voor jongeren in Groningen

	Huis- werk begelei- ding	Sport / muziek	Infor- matie ms. thema's	Maat- schappe- lijke projec- ten	Inter- religieuze dialogoog	Inloop (met aan- bod)	Coaching en begelei- ding	Uitstapjes, vakantie
PGG - Het Pand	×××	×××				×××		××
Christelijke Gemeente Groningen						×		
Turkse moskee	×	×			×	×		

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

6.2.2 Bijdrage aan de wijk: persoonlijke visie

Het Pand:

‘We kunnen de wijk niet veranderen maar wel een lichtpuntje zijn. We proberen iets positiefs neer te zetten en daar komen kinderen en ouders op af. En in de programma’s die we organiseren, laten we onze gelovige houding van naastenliefde zien. Dat geloof gunnen we iedereen. We laten op allerlei wijzen kinderen en hun ouders merken dat ze er mogen zijn. Het is ons streven middels het programma het christelijke te laten zien en niet door nadrukkelijk onszelf te profileren.’

Turkse moskee:

‘We dragen eigenlijk niet zoveel bij aan de Korrewegwijk’.

Christelijke gemeente:

‘Als je als kerk werkelijk iets wilt betekenen voor de samenleving dan moet je substantieel aanwezig zijn in de wijk, en dat kan nog meer dan we nu doen. Met name op terreinen waar de zorg van de overheid tekort schiet. De uitstraling van een kerk zou moeten zijn “het is goed om daar bij te zijn”. Uiteindelijk willen we graag dat mensen God leren kennen. Maar als je het alleen maar vertelt dan raakt het mensen niet, je moet het laten zien, op de plek waar je bent. Goed doen, nog los van de keuzes die mensen maken, in de hoop dat ze uiteindelijk Jezus zullen leren kennen.’

6.3 Contacten en samenwerking

In Groningen vindt er nagenoeg geen samenwerking plaats op wijkniveau. Enige uitzondering op deze regel is Het Pand, zij werken juist op wijkniveau samen met de meeste niet-religieuze partijen.

tabel 6.5 Samenwerking religieuze organisaties in Groningen (stedelijk)

	<i>Religieuze organisaties</i>	<i>Welzijn- en hulpverlening</i>	<i>Wijkgerichte organisaties</i>	<i>Lokale overheid</i>
R.-k. parochie St. Martinus en St. Franciscus	×			
PGG - Het Pand	×	××	×××	
Christelijke Gemeente Groningen	×	×	×	
Turkse moskee	×		×	

× =matige samenwerking, ×× samenwerking met een klein aantal organisaties, ×××=veelvuldige samenwerking

6.4 Stimulerende en belemmerende factoren

De stimulerende factoren die bijdragen aan het succes van Het Pand in de Korrewegwijk zijn de volgende:

- voldoende (gedreven) vrijwilligers,
- langdurige traditie in de wijk / vroegtijdige keuze in de wijk te willen blijven,
- duidelijke christelijke identiteit,
- openheid naar andere levensbeschouwingen.

Stimulerende factoren bij de Christelijke Gemeente Groningen zijn:

- voldoende aanwezigheid menskracht: professioneel en vrijwilligers,
- actief zoeken naar noden in de wijk,
- sterke religieuze motivatie,
- actieve PR.

Daarentegen meldt de r.-k. parochie waaronder de wijken vallen een aantal belemmerende factoren:

- naar binnen gekeerde kerk,
- visie op diaconie is beperkt tot ‘geld geven’ ,
- er wordt niet wijkgericht gewerkt,
- groot werkgebied,
- sterk vergrijsde gemeenschap.

De Turkse moskee ziet als belemmerende factoren:
weinig leden,

- weinig financiële middelen,
- weinig beschikbare tijd,
- gewone werk kost alle beschikbare tijd,
- weinig samenwerking met lokale overheid,
- ervaring niet serieus genomen te worden.

6.5 Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan

De respondenten van de diepte-interviews zijn in 3 van de 4 gevallen wel bekend met het Charter en het Wijkactieplan. De respondenten van Het Pand en de Turkse moskee zijn betrokken geweest bij de opstelling van het Wijkactieplan.

tabel 6.6 Bekendheid met en betrokkenheid op Charter en Wijkactieplan

<i>Religieuze organisaties in de wijk</i>	<i>Bekend met Charter</i>	<i>Bekend met Wijkactieplan</i>	<i>Betrokken bij opstellen Charter</i>	<i>Betrokken bij opstellen Wijkactieplan</i>
R.-k. parochie St. Martinus en St. Franciscus	Nee	Nee	Nee	Nee
PGG - Het Pand	Ja	Ja	Nee	Ja
Christelijke Gemeente Groningen	Ja	Ja	Nee	Nee
Turkse moskee	Ja	Ja	Nee	Ja

6.6 Financiering

In Groningen hebben 3 van de 4 geïnterviewde religieuze organisaties ervaring met een of meerdere aanvragen voor financiële bijdragen aan hun maatschappelijke activiteiten bij de lokale overheid. Het Pand krijgt een kleine financiële bijdrage voor een aantal projecten. De aanvraag is echter op persoonlijke titel, als wijkbewoner, aangevraagd. De aanvraag van de Turkse moskee loopt nog, terwijl een eerdere aanvraag is afgewezen. Het CCG heeft een negatief oordeel gekregen op een aanvraag voor een wijkgebonden project. De r.-k. parochie heeft als enige nooit een aanvraag ingediend.

tabel 6.7 Financiering vanuit de overheid

	<i>Wel (mede) gefinancierd</i>	<i>Geen aanvra- gen ingediend</i>	<i>Aanvragen afgewezen</i>	<i>Aanvraag loopt nog</i>	<i>Onbekend</i>
PGG - Het Pand	×				
R.-k. parochie St. Martinus en St. Franciscus		×			
Christelijke Gemeente Groningen			×		
Turkse moskee			×	×	

7 Utrecht

7.1 Religieuze organisaties

In de Utrechtse wijk Kanaleneiland zijn 14 religieuze organisaties aanwezig.

Hiervan zijn er 7 actief tot zeer actief voor de wijk.

In de wijk Ondiep hebben we in het onderzoek de aanwezigheid van 5 religieuze organisaties gevonden. Daarvan zijn er 2 expliciet op de wijk gericht.

tabel 7.1 Religieuze organisaties Utrecht-Kanaleneiland

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
PGU - Triumfatorkerk		××	×		
R.-k. parochie Kanaleneiland		×	×		
Oec. Werkgroep			×××		
Indonesische katholieke kerk					Geen contact mee gelegd
Buurtpastoraat			×××	×××	
Baptistengemeente De Rank	×				
Het Apostolisch Genootschap	×				
Youth for Christ			×××	×××	
Willow Creek					Geen contact mee gekregen
Stichting Present			×××	×××	
Life Word Christian Center	×				
Victorie Bible Church					Geen contact mee kunnen krijgen
Eyup Sultan Camii moskee			×	×	
Islamitische vereni- ging Kanaleneiland					Geen contact mee gekregen

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

tabel 7.2 Religieuze organisaties Utrecht-Ondiep

	<i>Stedelijk niveau</i>	<i>Eigen gemeenschap</i>	<i>In de wijk</i>	<i>Voor jongeren</i>	<i>Onbekend</i>
PGU					
Oranjekapel		×			
R.-k. kerk					
H. Monica en					
H. Nicolaas	×	×	×××		
Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt					Geen contact mee gekregen
Stichting Moskee					
Mescid-I-Akse	×	×	×	×	
Moskee Sultan Ahmet					Geen contact mee gekregen

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

7.2 Wijkgerichte activiteiten

Uit de diepte-interviews valt af te leiden dat de belangrijkste activiteit in de Utrechtse wijken inloop betreft, al dan niet met een aanbod. Dit hebben 5 organisaties als een van de zwaartepunten in hun activiteiten. De overige activiteiten zijn zeer verschillend qua activiteit en investering in tijd en middelen.

tabel 7.3 Activiteiten in Utrecht

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Oec. Werkgroep Samen Leven	xxx					xx			
PGU - buurtpastor			x		x		xx		
R.-K. parochie Kanaleneiland	x	x			x				
R.-K. parochie H. Monica en H. Nicolaas	x				xxx		x	xx	xx
St. Present	xxx	x							
Turkse moskee	xx								

x = minimaal aantal activiteiten, xx = meerdere activiteiten, xxx = veel activiteiten

- 1= Inloop (met aanbod)
- 2= Materiële en financiële ondersteuning
- 3= Spiritualiteit (bezinning, meditatie en stilte)
- 4= Opvang (van dak- en thuislozen)
- 5= Politiserende acties (belangenbehartiging bewoners)
- 6= Interreligieuze dialoog
- 7= Individuele gesprekken (pastoraat, coaching)
- 8= Aandacht specifieke groepen (vrouwen, vluchtelingen)
- 9= Overige en incidentele activiteiten

7.2.1 Activiteiten voor jongeren

Op het gebied van activiteiten specifiek voor jongeren gebeurt er in Utrecht relatief veel. Dit komt met name door het aanbod van het buurtpastoraat, gedeeltelijk in samenwerking met de Oecumenische Werkgroep Samen Leven. Ook de moskee in de wijk Ondiep richt zich speciaal op jongeren. Ook hier bestaan de activiteiten voornamelijk uit inloop met al dan niet een bijbehorend aanbod.

tabel 7.4 Activiteiten voor jongeren in Utrecht

	Huis- werk bege- leiding	Sport / muziek	Informa- tie ms. thema's	Maat- schappe- lijke projec- ten	Inter- religieu- ze dialog	Inloop (met aanbod)	Coa- ching en begelei- ding	Uitstap- jes, vakantie
PGU- buurtpastor		××	××	××		×××		
Oec. Werkgroep Samen Leven				×××				
Turkse moskee	××	××	××					
St. Present						×××		

× = minimaal aantal activiteiten, ×× = meerdere activiteiten, ××× = veel activiteiten

7.2.2 Bijdrage aan de wijk: persoonlijke visie

Oecumenische werkgroep Samen Leven:

‘De mens zien, en bijdragen aan de leefbaarheid in de wijk door bijvoorbeeld gewoon gedag te zeggen. Respect voor elkaar hebben, ook voor elkaars godsdiensten en (h)erkenning voor de andersheid.’

Buurtpastoraat:

‘Het buurtpastoraat leeft mee met het wel en wee van mensen en probeert een bijdrage te leveren aan de oplossing van problemen. En wij willen ook een bepaalde ruimte bieden waar mensen en kinderen zichzelf kunnen zijn. We proberen een bijdrage te leveren aan een verhoging van de kwaliteit van het leven. Maar je weet van te voren nooit waar je mogelijkheden tegenkomt. Dat zoekende is wezenlijk en daarom is het ook pastoraat.’

Protestantse Gemeente Triumfator:

‘Voor een grote groep Nederlanders zijn wij een vast punt in de wijk geweest en daarmee ook samenbindend voor alle Nederlanders – niet alleen kerkleden. Verder hebben we veel en lang samengewerkt met de r.-k. parochie en de Turkse moslingemeenschap, met de nadruk op goed samen leven in de wijk. Met het mogelijk op te richten religieuze sociaal-maatschappelijk-missionair centrum willen we graag ‘gewoon aanwezig’ zijn in de wijk – in de lijn van de presentietheorie.’

Het Apostolisch Genootschap:

‘Wij willen graag werken aan een vreedzame samenleving door middel van kleine dingen en als het kan meer structureel en groter. Dit doen we door ons geloof geïnspireerd.’

Turkse moskee:

‘Het belangrijkste is dat de moskee er staat, dat de mensen weten dat hij er staat en dat de deur open is. Wij willen het cultureel centrum ook echt van betekenis laten zijn in de wijk, en niet alleen voor de Turkse moslims.’

R.-k. parochie H. Monica en H. Nicolaas:

‘Onze bijdrage is het nadrukkelijk kijken wat er voor de wijkbewoners nodig is om een leefbare wijk te houden. De insteek is vooral oudere mensen. Verder vinden we het belangrijk dat de sociale cohesie die er ooit was niet verloren gaat. Dat proberen we bij allerlei programma’s die de gemeente voor de wijk bedenkt te waarborgen en als waakhond hierin op te treden.’

7.3 Contacten en samenwerking

tabel 7.5 Samenwerking religieuze organisaties in Utrecht

	<i>Religieuze organisaties</i>	<i>Welzijn- en hulpverlening</i>	<i>Wijkgerichte organisaties</i>	<i>Lokale overheid</i>
Oec. Werkgroep Samen Leven	×××		××	
PGU - Buurtpastoraat	×××	×××	×××	
PGU - Triumfatorkerk	××			
R.-k. parochie H. Monica en H. Nicolaas	×	××	×××	
Het Apostolisch Genootschap				
Turkse moskee	×	×	×	

× =matige samenwerking, ×× samenwerking met een klein aantal organisaties, ×××=veelvuldige samenwerking

7.4 Stimulerende en belemmerende factoren

De stimulerende factoren voor de religieuze organisaties in de Utrechtse wijken Kanaleneiland en Ondiep zijn als volgt samen te vatten:

- grote inzet van professionals,
- beschikking over voldoende vrijwilligers,
- aanwezigheid van kartrekkers,
- langdurige aanwezigheid en activiteiten in de wijk
  - hierdoor hoge mate van betrouwbaarheid
  - en beschikking over ruime netwerken.

Als belemmerende factoren worden vooral genoemd:

- sterk vergrijsde eigen gemeenschappen,
- (waardoor) weinig vrijwilligers,
- beperkt draagvlak vanuit eigen gemeenschap.

tabel 7.6 Stimulerende en belemmerende factoren Utrecht

	<i>Stimulerend – intern</i>	<i>Stimulerend – extern</i>	<i>Belemmerend – intern</i>	<i>Belemmerend – extern</i>
Oec. Werkgroep Samen Leven	<ul style="list-style-type: none"> * gedrevenheid van de vrijwilligers * beschikking over kartrekkers * langdurige samenwerking van de werkgroep * lange traditie in de wijk, ook op diaconie * morele ondersteuning door betrokken kerkelijke gemeenschappen * financiële ondersteuning door betrokken kerkgemeenschappen 	<ul style="list-style-type: none"> * samenwerking in netwerken, (formeel en informeel) * ondersteuning door de ISKB¹⁰ 	<ul style="list-style-type: none"> * theologische discussies over missionaire opdracht binnen kerkenraad * ervaren gebrek aan formele erkenning door betrokken kerkgemeenschappen. 	<ul style="list-style-type: none"> * weinig daadkrachtige interreligieuze dialoog * er wordt weinig gebruik gemaakt van de werkgroep t.b.v. de wijk * dreiging sluiting r.-k. kerk in de wijk
PGU - Buurtpastoraat	<ul style="list-style-type: none"> * weinig tijd- en prestatiedruk waardoor ruimte voor proces i.p.v. einddoel * vasthoudendheid van de pastor 	<ul style="list-style-type: none"> *traditie in de wijk * vertrouwen in de pastor 		
PGU - Triumfatorkerk	<ul style="list-style-type: none"> * duidelijke visie op diaconaat in de wijk * grote inzet van gemeenteleden 		<ul style="list-style-type: none"> * sterk vergrijsde gemeente * te weinig vrijwilligers, specifiek voor diaconie * gebrek aan financiële middelen 	
R.-K. parochie H. Monica en H. Nicolaas	<ul style="list-style-type: none"> * betaalde functie coördinator past. centrum * langdurige aanwezigheid van pastor en coördinator in de wijk. Hierdoor vertrouwen. * lange traditie van diaconale activiteiten t.b.v. de wijk * groot draagvlak onder parochianen. 		<ul style="list-style-type: none"> * weinig kader onder de parochianen in de wijk * vermindering vrijwilligers door de vergrijzing * grote werkdruk pastor door o.a. fusie 	
Het Apostolisch Genootschap	<ul style="list-style-type: none"> * grote inzet en betrokkenheid kartrekkers 		<ul style="list-style-type: none"> * geen draagvlak binnen gemeenschap 	

¹⁰ Interkerkelijke Stichting Kerken en Buitenlanders
Kaski rapport nr. 592 | Zwakte als kracht

7.5 Bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan

De bekendheid met en betrokkenheid bij het opstellen van het Wijkactieplan is aanwezig bij 4 van de 6 geïnterviewde organisaties. Het Charter is minder bekend, met uitzondering van de Turkse moskee die aangeeft betrokken te zijn geweest bij de totstandkoming van het Charter.

tabel 7.7 Bekendheid met en betrokkenheid op Charter en Wijkactieplan

	<i>Bekend met Charter</i>	<i>Bekend met Wijkactieplan</i>	<i>Betrokken bij opstellen Charter</i>	<i>Betrokken bij opstellen Wijkactieplan</i>
Oec. Werkgroep Samen Leven	Nee	Ja	Nee	Ja
PGU - Buurtpastoraat	Nee	Ja	Nee	Nee
PGU - Triumfatorkerk	Nee	Nee	Nee	Nee
R.-k. parochie H. Monica en H. Nicolaas	Nee	Ja	Nee	Ja
Het Apostolisch Genootschap	Nee	Nee	Nee	Nee
Turkse moskee	Ja	Ja	Ja	Ja

7.6 Financiering

De religieuze organisaties in de Utrechtse wijken Kanaleneiland en Ondiep proberen nauwelijks tot niet om een financiële bijdrage van de lokale overheid te krijgen voor hun wijkgerichte activiteiten. Een uitzondering is het project de Vreedzame Straat van een van de leden van de werkgroep Samen Leven. Deze heeft op persoonlijke titel een project ingediend en gehonoreerd gekregen. Dit is expliciet geld uit het budget voor de prachtwijken. De Turkse moskee in Ondiep heeft wel projecten ingediend maar deze zijn niet gehonoreerd.

tabel 7.8 Financiering vanuit de overheid in Utrecht

	<i>Wel (mede) gefinancierd</i>	<i>Geen aanvragen ingediend</i>	<i>Aanvragen afgewezen</i>	<i>Aanvraag loopt nog</i>	<i>Onbekend</i>
Oec. Werkgroep Samen Leven	× ¹¹				
PGU - Buurtpastoraat			×		
PGU - Triumfatorkerk			×		
R.-k. parochie H. Monica en H. Nicolaas			×		
Het Apostolisch Genootschap			×		
Turkse moskee				×	

¹¹ Op persoonlijke titel aangevraagd.

8 Conclusies

8.1 Onderzoeksresultaten

In de vorige hoofdstukken is een weergave gegeven van de activiteiten van religieuze organisaties per stad en per wijk. In dit afsluitende hoofdstuk zullen deze resultaten worden samengevat en geïnterpreteerd, ten einde een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen.

8.1.1 Welke religieuze organisaties zijn in de geselecteerde wijken actief op het gebied van sociaal-maatschappelijke thema's?

tabel 8.1 Aanwezigheid religieuze organisaties in 12 wijken

	<i>Aantal wijken</i>	<i>Aanwezig</i>	<i>Actief</i>	<i>Niet actief</i>	<i>Onbekend</i>
Almere	2	13	8	5	0
Rotterdam	4	60	24	10	26 ¹²
Nijmegen	1	5	1	2	2
Deventer	1	4	3	0	1
Groningen	2	6	3	3	0
Utrecht	2	20	9	5	6
Totaal	12	108	48	25	35

Voor het onderzoek zijn zes steden geselecteerd, en daarbinnen twaalf wijken. De inventarisatie laat per stad een zeer wisselend beeld zien.

Van de 108 geïnventariseerde religieuze organisaties in de prachtwijken zijn er 48 in meer of minder mate actief. Dit is 44%. 25 Organisaties zijn zeker niet actief (23%). Van de religieuze organisaties waarvan niets bekend is, mag men op basis van ervaring veronderstellen dat ruim driekwart daarvan niet actief is en derhalve ongeveer 9 wel actief in de wijken. Samenvattend betekent dit dat er ongeveer 57 organisaties actief zijn voor de wijk (53%).

¹² Van deze religieuze organisaties is het aannemelijk te veronderstellen dat de meeste niet actief zullen zijn ten behoeven van de wijken. Zie 3.1.

8.1.2 *Welke wijkgerichte activiteiten vinden er vanuit religieuze organisaties plaats? Welke op het gebied van jongeren in het bijzonder?*

Inventarisatie algemene wijkgerichte activiteiten

Wanneer we alle activiteiten van de 31 onderzochte religieuze organisaties in de wijken categoriseren, dan zien we dat de meeste activiteiten gericht zijn op inloop, al dan niet met een cursusaanbod (19). Daarnaast is men politiserend actief in 14 van de onderzochte organisaties. Op de derde plaats is men actief ten behoeve van materiële en financiële ondersteuning (12).

tabel 8.2 Activiteiten bij onderzochte organisaties (n=31)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Almere	4	4	1	1	4	1	2	2	2
Rotterdam	4	4	3	1	4	3	3	2	4
Nijmegen	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Deventer	4	1	1	0	1	0	0	1	2
Groningen	2	1	1	0	2	1	1	0	1
Utrecht	5	2	1	0	3	1	2	1	1
Totaal	19	12	7	2	14	6	8	7	10

- 1= Inloop (met aanbod)
- 2= Materiële en financiële ondersteuning
- 3= Spiritualiteit (bezinning, meditatie en stilte)
- 4= Opvang (van dak- en thuislozen)
- 5= Politiserende acties (belangenbehartiging bewoners)
- 6= Interreligieuze dialoog
- 7= Individuele gesprekken (pastoraat, coaching)
- 8= Aandacht specifieke groepen (vrouwen, vluchtelingen)
- 9= Overige en incidentele activiteiten

Desgevraagd gaven de respondenten op de vraag wat zij zelf als hun belangrijkste bijdrage aan de wijk zagen de volgende antwoorden.

Op het gebied van de diaconie is men het over het algemeen eens dat men meer zou willen doen. Daartoe ontbreken echter de (financiële) middelen. In de ‘kleine dingen’, het een-op-een contact, ervaart men zichzelf wel als doeltreffend.

Ook het feit dat er ‘gewoon een gebouw staat’ vindt men belangrijk. Er staat een kerkgebouw, een moskee of een inloopcentrum in de wijk en daarmee laat je zien dat je er bent en waar je voor staat.

Maatschappelijk gezien vindt men dat er een bijdrage wordt geleverd aan sociale cohesie – men faciliteert als het ware gemeenschap – en vrede en vreedzaamheid in de wijken. Dit doet men door o.a. het creëren van plekken waar men elkaar kan ontmoeten en door de samenwerking met andere religies in de wijken. Zoals uit de inventarisatie blijkt gaat de meeste inzet naar het creëren van inlooptmogelijkheden. Men kiest hiervoor vanuit de visie dat het belangrijk is voor de wijk om respect en aandacht te hebben voor elkaar, het er-zijn als belangrijkste bijdrage. Men wil een gastvrije en veilige plek bieden, waar mensen elkaar kunnen ontmoeten die dat op een andere manier moeilijker zouden kunnen. Men biedt een plek om even tot rust te komen en waar men naar de levensverhalen van mensen luistert en daarin samen een weg zoekt. Het ‘zoeken’ en ‘gaan’ is hierin essentieel. Daarnaast zien we dat veel van de activiteiten binnen de gemeenschappen gericht zijn op de zorg voor elkaar als gemeenschap. De gemeenschap binnen de traditionele christelijke gemeenschappen is over het algemeen sterk vergrijsd. De zorg voor elkaar in de ouderdom is sterk aanwezig in veel kerkgemeenschappen. Daarmee kun je stellen dat er wordt bijgedragen aan de verbetering van de leefkwaliteit van oudere autochtone mensen in de betreffende wijken. De activiteiten zoals inloop en maaltijden dragen bij aan het verminderen van eenzaamheid en kunnen eveneens worden gezien als een materiële ondersteuning omdat men weinig geld heeft voor vrije tijdsbesteding.

Voor een klein aantal religieuze organisaties is de aanwezigheid in de wijk gekoppeld aan evangeliseren. Men waardeert deze praktijk als een bijdrage aan het welzijn van de mensen in de wijk.

Resultaten van de algemene activiteiten

De vraag is hoe de activiteiten in hun samenhang te waarderen zijn, ook ten opzichte van elkaar: wie is meer dan gemiddeld actief? Deze waardering komt tot stand door middel van een afweging op basis van een combinatie van factoren: aantal activiteiten, aantal deelnemers aan de activiteiten, de mate van invloed die een religieuze organisatie heeft op het politieke beleid ten aanzien van de wijk, de mate van inzet door vrijwilligers en professionals (werkuren), geschiedenis van de aanwezigheid in een wijk, bekendheid bij andere organisaties (religieus en seculier), mate van samenwerking en contacten.

tabel 8.3 Bovengemiddelde actief in wijken

Almere	Diaconaal Centrum PGA	Inloopcentrum De Ruimte (Doop.gez.)	PCI-rk
Rotterdam	Pastoraat Oude Wijken (Oec)	PGR Delfshaven	Islam & dialoog
Nijmegen	geen		
Deventer	geen		
Groningen	PGG - Het Pand		
Utrecht	Werkgroep Samen Leven (Oec)	PGU - Buurtpastoraat	r.-k. parochie H. Monica en H. Nicolaas

De Protestantse Kerk is vertegenwoordigd met 6 organisaties die meer dan gemiddeld actief zijn. Twee hiervan zijn in oecumenisch verband.

De r.-k. kerk is 4 keer bovengemiddeld actief, tweemaal als zelfstandige organisatie en twee maal in oecumenisch verband. Daarnaast is de Algemeen Doopsgezinde Sociëteit zeer actief in Almere, en Islam & Dialoog in Rotterdam.

Inventarisatie wijkgerichte activiteiten voor jongeren

tabel 8.4 Activiteiten voor jongeren in 12 wijken (n=31)

	<i>Huiswerk begeleiding</i>	<i>Sport / muziek</i>	<i>Informatie ms. Thema's</i>	<i>Maatschappelijke proj.</i>	<i>Interreligieuze dialoog</i>	<i>Inloop (met aanbod)</i>	<i>Coaching en begeleiding</i>	<i>Uitstapje en vakanties</i>
Almere	2	2	2	1	1	4	2	2
Rotterdam	0	3	3	3	2	3	1	3
Nijmegen	0	0	0	0	0	0	0	0
Deventer	0	1	1	0	0	1	0	0
Groningen	2	2	0	0	1	3	0	1
Utrecht	1	2	2	2	0	2	0	0
Totaal	5	10	8	6	4	13	3	6

Ten aanzien van activiteiten speciaal op jongeren gericht zien we dat ook hier de meeste aandacht uitgaat naar activiteiten rond inloop, al dan niet met een cursus-aanbod (13). Daarnaast gaat de meeste aandacht uit naar sport en muziek (10) en aanbod van informatie rond maatschappelijke thema's (8).

De organisaties die met jongeren werken en zich daar speciaal op richten, hebben een bepaalde visie op hun bijdrage aan de wijk. Samenvattend bieden zij activiteiten aan ten einde de jongeren:

- van de straat te houden en positief te beïnvloeden (preventie)
- onvoorwaardelijke steun en warmte te bieden
- een plek te bieden waar men kan leven in plaats van overleven, een ruimte om zichzelf te kunnen zijn

Het einddoel is om de kwaliteit van leven van de jongeren te verhogen.

tabel 8.5 Bovengemiddelde actieve organisaties voor jongeren

Almere	The Rock (ev.)	Marokkaanse moskee	Rafael Gemeente (ev.)
Rotterdam	PGR Delfshaven	Youth for Christ (ev.)	Islam & Dialoog
Nijmegen	geen		
Deventer	Marokkaanse moskee		
Groningen	PGG - Het Pand	Turkse moskee	
Utrecht	PGU - Buurtpastoraat	Turkse moskee	

De Protestantse Kerk is op het gebied van activiteiten voor jongeren in drie van de zes steden bovengemiddeld actief. Evangelisch georiënteerde organisaties zijn drie keer bovengemiddeld actief, en islamitische organisaties 5 keer. Kijken we naar strikte aantallen in dit aanbod dan kunnen we stellen dat het Buurtpastoraat in Utrecht Kanaleneiland, Het Pand in Groningen Korrewegwijk, The Rock in Almere Bouwmeesterbuurt en Islam & Dialoog en Youth for Christ in Rotterdam de meeste activiteiten ontwikkelen en de meeste jongeren bereiken. De activiteiten van de moskeeën in de overige wijken zijn met name gericht op de eigen gemeenschap en minder op de wijk als zodanig.

8.1.3 Met welke organisaties werkt men samen, of heeft men contact ten behoeve van de wijk?

tabel 8.6 Contacten en samenwerking religieuze organisaties

	<i>Religieuze organisaties</i>	<i>Welzijn- en hulpverlening</i>	<i>Wijkgerichte organisaties</i>	<i>Lokale overheid</i>
Almere	×××	××	×	×
Rotterdam	×××	×	×	×
Nijmegen				
Deventer	×	×	×	
Groningen				
Utrecht	×××	×	×××	

× = incidentele samenwerking, × × = samenwerking met enkele organisaties, × × × = veelvuldige samenwerking

Het eerste dat opvalt bij nader onderzoek naar samenwerking en contacten is dat deze over het algemeen op stedelijk niveau vorm krijgen. Op wijkniveau zijn deze meestal summier, doch wel aanwezig.

Tussen religieuze organisaties onderling is er de meeste samenwerking en contact. Er is weinig contact tussen christelijke religieuze organisaties en moskeeën. Een uitzondering op deze regel wordt gevormd door Islam & Dialoog in Rotterdam.

Een eigenstandig dynamiek in de contacten en de samenwerking is tijdens de Iftarmaaltijden waarop veel contacten tussen religieuze organisaties onderling worden gelegd. Eveneens is het een moment waarop moslimorganisaties en de lokale overheid contacten met elkaar leggen.

In een aantal gevallen is er samenwerking met hulpverlenende instanties in de wijk. Dit betreft met name die organisaties die actief zijn voor jongeren.

Met wijkgerichte organisaties is slechts in enkele gevallen contact, samenwerking is er nagenoeg nergens.

De religieuze organisaties geven aan nauwelijks tot geen contact met de lokale overheid te hebben. Om een meer precies beeld te krijgen van de contacten tussen de onderzochte religieuze organisaties en de lokale overheid zijn een viertal telefonische interviews afgenomen met wijkmanagers¹³. Deze bevestigen de juistheid van de informatie verstrekt door respondenten. De contacten zijn veelal ad hoc en informeel, en worden gedragen door de professionals die in de wijken werken (opbouwwerkers) en niet door de beleidmakers. De lokale overheid ziet het niet als haar taak religieuze organisaties te betrekken bij de beoogde

¹³ Er zijn niet meer wijkmanagers bereid gevonden om mee te werken aan het onderzoek. De voornaamste reden die ze hiervoor opgeven is tijdgebrek.

transformatie van de wijken, aldus de wijkmanagers. Men geeft als reden de verwachting dat men activiteiten voor de wijk gebruikt om leden voor de religieuze gemeenschap te werven. Een tweede genoemde reden is het gebrek aan tijd om contacten te leggen met religieuze organisaties. Een derde reden is dat de religieuze organisaties ‘te klein’ zijn. Men werkt samen met hulpverleningsorganisaties omdat dat meer ‘zoden aan de dijk zet’.

Anderzijds is er echter ook schoorvoetend een zekere bereidheid tot samenwerking waar te nemen. Men ziet vanuit de lokale overheid mogelijkheden om gebruik te maken van het netwerk van religieuze organisaties om informatie in de wijken te verspreiden en om een potentieel aan vrijwilligers aan te boren.

Samenvattend zien de geïnterviewde wijkmanagers tot nu toe geen reden om een eventuele samenwerking tussen de lokale overheid en religieuze organisaties een structureel en formeel karakter te geven. Anderzijds is er sprake van een groeiende openheid en besef dat contacten met religieuze organisaties nuttig kunnen zijn.

8.1.4 Is men bekend met het Charter en de Wijkactieplannen en betrokken geweest bij de opstelling ervan? Wordt er gebruik gemaakt van financiering vanuit de lokale overheid?

tabel 8.7 Bekendheid met en betrokkenheid op Charter en Wijkactieplan (n=31)

	<i>Bekend met Charter</i>	<i>Bekend met Wijkactieplan</i>	<i>Betrokken bij opstellen Charter</i>	<i>Betrokken bij opstellen Wijkactieplan</i>
Almere	3	3	0	0
Rotterdam	4	5	1	3
Nijmegen	1	1	0	0
Deventer	1	1	0	0
Groningen	3	3	0	2
Utrecht	1	4	1	3
Totaal	13	17	2	8

Van de 31 respondenten geven er 13 aan bekend te zijn met het Charter en 17 met het Wijkactieplan. De betrokkenheid bij het opstellen van het Charter en het Wijkactieplan ligt velen malen lager, respectievelijk 2 en 8.

De bekendheid met het Charter en het Wijkactieplan is veelal gebaseerd op een persoonlijke betrokkenheid van de respondent op de wijk, bijvoorbeeld als wijkbewoner of nieuwe inwoner in de stad. Er is nauwelijks een proactieve betrokkenheid van religieuze organisaties op de plannen van de (lokale) overheid.

tabel 8.8 Financiering vanuit de overheid (n=31)

	<i>Wel aanvragen ingediend</i>	<i>Geen aanvragen ingediend</i>	<i>Onbekend</i>	
Almere	4	2	1	(7)
Rotterdam	6	1	0	(7)
Nijmegen	0	1	1	(2)
Deventer	1	4	0	(5)
Groningen	3	1	0	(4)
Utrecht	2	4	0	(6)
Totaal	16	13	2	(31)

tabel 8.9 Resultaten aanvraag financiering (n= 16)

	<i>Wel (mede) gefinancierd</i>	<i>Aanvragen afgewezen</i>	<i>Aanvraag loopt nog</i>
Almere	3	2	2
Rotterdam	5	1	1
Nijmegen	0	0	0
Deventer	1	0	0
Groningen	1	2	1
Utrecht	1	1	0
Totaal	11	6	4

Van de 31 onderzochte organisaties worden er 11 financieel ondersteund door de overheid. Het gaat in de meeste gevallen om kleine bedragen die aan een project verbonden zijn, bijvoorbeeld sportactiviteiten voor jongeren. Een aantal keren is die financiële bijdrage gegeven aan een professional uit de religieuze organisatie die op persoonlijke titel (als wijkbewoner) een project heeft ingediend. Bijna de helft van de onderzochte organisaties heeft geen aanvraag ingediend. Bij 4 van de 31 organisaties wacht men nog op een beslissing op de aanvraag.

Een verdere nuancering moet gemaakt worden omdat sommige organisaties functioneren als professionele hulpverleningsorganisaties met een religieuze achtergrond (Leger des Heils, Youth for Christ). Zij worden gefinancierd uit algemene middelen.

Hiermee lijkt een conclusie gerechtvaardigd dat slechts in enkele gevallen een substantiële bijdrage aan de activiteiten van religieuze organisaties wordt gegeven vanuit de lokale overheid.

Het blijkt bij doorvraag dat de respondenten van de diepte-interviews niet tot nauwelijks op de hoogte zijn van geldstromen en mogelijkheden binnen de ge-

meente waar zij actief zijn. Wanneer er financiële middelen worden verkregen weet men meestal ook niet uit welk budget dit afkomstig is.

Uit de interviews met de wijkmanagers blijkt dat zij geen zicht hebben op de aanvragen van financiële ondersteuning door religieuze organisaties. Zij geven veelal aan dat de budgetten in principe wel beschikbaar zijn voor religieuze organisaties.

8.1.5 *Wat zijn stimulerende en belemmerende factoren?*

In tabel 8.5 zijn een aantal religieuze organisaties genoemd die bovengemiddeld actief zijn in de wijken.

Er zijn een aantal factoren die bijdragen tot dit succes:

- een of meerdere kartrekkers (vrijwilligers en/of professionals), waarbij de aanwezigheid van een betaalde kracht duidelijk een meerwaarde heeft,
- beschikking over voldoende menskracht (vrijwilligers en/of professionals),
- een duidelijke religieuze identiteit die men (al dan niet expliciet) uitdraagt,
- ondersteuning vanuit de eigen achterban,
- voldoende financiële middelen,
- een expliciet beleid op religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten,
- een lange traditie en aanwezigheid in de wijk (daarmee gepaard gaand opgebouwd vertrouwen in de organisatie en/of de mensen),
- de onvoorwaardelijke inzet en houding ten aanzien van de gebruikers van de activiteiten (betrouwbaarheid en trouw),
- beschikking over een groot (in)formeel netwerk,
- samenwerking met andere religieuze organisaties, openheid naar andere religieuze overtuigingen,
- het voeren van een actieve PR.

Belemmerende factoren die worden genoemd zijn:

- gebrek aan voldoende financiële middelen,
- gebrek aan voldoende vrijwilligers,
- verdeling van de beschikbare middelen over een (te) groot gebied,
- het zich niet-gedragen weten door de eigen achterban,
- tijdgebrek: het functioneren als religieuze organisatie kost alle beschikbare tijd (fusies, kleine gemeenschappen, diaspora),
- vergrijzing van de eigen gemeenschap,
- de verschillen in theologische overtuigingen die samenwerking met andere religieuze organisaties belemmeren.

Wanneer er van meerdere belemmerende factoren sprake is, dan zijn er nauwelijks religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten ten behoeve van de wijken.

8.2 Conclusies

Insteek van de organisaties

In het onderzoek is gezocht naar de religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten van religieuze organisaties. Daarbij is geconstateerd dat iets meer dan de helft van de organisaties die in prachtwijken zijn gesitueerd in min of meerdere mate actief zijn. De meeste van deze activiteiten zijn gericht op inloop, zowel voor volwassenen als voor jongeren. Deze inloop gaat al dan niet gepaard met een cursusaanbod. Het aanbod is daarbij geen hoofddoel, maar een aanleiding tot ontmoeting. De religieuze organisaties geven aan dat zij het als hun belangrijkste bijdrage aan de wijk zien dat zij een gastvrije plek bieden waar mensen en jongeren (onvoorwaardelijk) zichzelf kunnen zijn en anderen kunnen ontmoeten.

Door deze en andere activiteiten vindt men dat men bijdraagt aan de sociale cohesie van de wijk en vreedzaamheid, men faciliteert als het ware gemeenschap. Deze motivatie wordt door de respondenten vaak benoemd als ‘presentie’, in navolging van Andries Baart. Door hemzelf kort samengevat is de presentietheorie: ‘Kern van de presentiebenadering is niet het aanbod of de hulpvraag, maar contact maken met het verlangen van degene die behoeftig is en het hulpaanbod dáárop en op niets anders afstemmen’. (Baart, 2007)

In navolging van deze insteek in de prachtwijken kunnen we ook stellen dat de religieuze organisaties uit dit onderzoek met hun religieus sociaal-maatschappelijke activiteiten een bepaalde invulling aan het woord religie geven, hier verstaan als *religare*: verbinden en samenbinden. Daarbij bewaakt men ‘zachte waarden’ zoals het belang van: aandacht, aanwezigheid, respect, menselijkheid, ontmoeting, vertrouwen, trouw en onvoorwaardelijkheid.

Naast de presentiebenadering die belangrijk is moet echter niet worden vergeten dat religieuze organisaties in de prachtwijken niet louter op individueel niveau opereren. Men is in de organisaties die bovengemiddeld presenteren ook politiserend actief in de wijken. Door aanwezig te zijn met een inloopcentrum, het bestaan van een voedselbank, het meepraten in wijkplatforms en –raden laat men een ander geluid horen in de samenleving. Hiermee neemt men een positie in binnen het maatschappelijk middenveld en is eveneens een ‘zachte kracht’ in de *civil society*. In de zwakte van het leven, op die momenten waar het leven poreus is, daar laten religieuze organisaties in prachtwijken hun aanwezigheid zien, en daarin ligt hun kracht. Zij bereiken die mensen die door de overige op de wijk gerichte activiteiten uit het oog (dreigen te) worden verloren.

Netwerk

Dit doet men veelal op eigen kracht en solitair. Men werkt weinig samen, zowel met andere religieuze organisaties als met organisaties in de wijk. Wanneer dit echter wel het geval is bereikt men over het algemeen ook meer mensen.

De onderzochte religieuze organisaties werken ook nauwelijks samen met de lokale overheid. Men zoekt elkaar niet op en is niet gericht op samenwerking. Hiermee is ook van een financiële ondersteuning vanuit de lokale overheid in de meeste gevallen geen sprake. Een verbetering in de samenwerking is een wenselijke voorwaarde voor de leefbaarheid in de prachtwijken.

Succesfactoren

De Protestantse Kerk is betrokken in 8 van de 19 organisaties die bovengemiddeld actief zijn (christelijke kerken en moslim organisaties). Wanneer we de vergelijking alleen maken met de christelijke kerken, is de Protestantse Kerk betrokken in 8 van de 14 organisaties. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat de Protestantse Kerk een bovengemiddeld bijdrage levert aan de leefbaarheid in prachtwijken.

Om deze standaard te handhaven en de betrokkenheid en activiteiten van Protestantse kerken te vergroten is het van belang aandacht te hebben voor de volgende aspecten:

1. zichtbare aanwezigheid in de wijk (ruimte)
2. langdurige aanwezigheid (lang aanwezig blijven en de tijd nemen om aanbod te ontwikkelen en af te stemmen)
3. 'kartrekkers' (professionals en/of vrijwilligers) inzetten en waarderen d.m.v. voldoende ondersteuning
4. samenwerking met andere religieuze organisaties
5. samenwerking met lokale overheid
6. op de hoogte zijn van de beleidsplannen van de lokale burgerlijke gemeente
7. creativiteit in het werven van financiële middelen
8. een duidelijke en herkenbare religieuze identiteit hebben
9. een expliciet beleid voor activiteiten ten behoeve van de wijken
10. bestendigen van de presentie (onvoorwaardelijke trouw en betrouwbaarheid) aangevuld of uitgebreid met politiserende activiteiten (doelbewuste acties om de situatie voor de wijkbewoners te verbeteren).

Literatuurlijst

- Baart, A. (2007). Presentie en Palliatieve zorg. *Sociale Interventie*, 16(3), 13-23.
- Buijs, G., Dekker, P., & Hooghe, M. (2009). *Civil society : tussen oud en nieuw*. Amsterdam: Aksant.
- Castillo Guerra, J., Glashouwer, M., & Kregting, J. (2008). *Tel je zegeningen. Het maatschappelijk rendement van christelijke kerken in Rotterdam en hun bijdrage aan sociale cohesie*. Nijmegen: NIM / Kaski.
- Wetenschappelijk Instituut CDA, (2008). *De stad terug aan de mensen*. Den Haag.
- Furbey, R., & Dinham, A. e. a. (2006). *Faith as social capital. Connecting or dividing?* . Bristol: The Policy Press.
- Grevel, Sylvia 'Religie in het publieke domein: religieus-sociale kaarten als instrument voor beleid' blz. 99-105. In: Boekenoogen, M. v. (2009). *Methoden van beleidsonderzoekers; creatief en oplossingsgericht*. Den Haag: LEMMA.
- Grevel, Sylvia (2007). *Geloven in Klarendal. Diaconale activiteiten van religieuze organisaties in de Arnhemse wijk Klarendal*. . Nijmegen: Kaski.
- Sar, J. van der, & Visser, R. (2006). *Gratis en waardevol. Rol, positie en maatschappelijk rendement van migrantenkerken in Den Haag*. Utrecht: Oikos.
- Sar, J. van der, Lombo-Visser, d. R., & Boender, D. W. (2009). *Moskeeën gewaardeerd. Een onderzoek naar het maatschappelijk rendement van moskeeën in Nederland*. Utrecht: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties.
- Tongeren, v., Paul (red.). (2009). *Publieke Gerechtigheid. Over geloof en ethiek in politiek en maatschappij*. Budel: Damon.